

In dit nummer:

De eenheid van Oude en Nieuwe Testament – De waarde van het Oude Testament

Over reinheid en onreinheid in de Schrift – Tekstkeus van predikanten

Hoe doe je je bijbelstudie? – Lezen over het verbond en de Jongerenbijbel

A photograph of a dining table with a blue Bible, plates of food, and glasses. The Bible is the central focus, with the title 'DE BIJBEL' printed on its cover. The table is set with several plates of food, some with spoons and forks, and a glass of water. The background is a dark, textured surface, possibly a wall or a piece of fabric.

Verhouding
Oude/Nieuwe
Testament

Inhoud

3	Op weg	Oud en nieuw
4	Bijbelstudie	Twee in één; eenheid van OT/NT
7	Uitwerking	Ballast of basis; waarde van OT
11	Geloof & praktijk	'Het Oude Testament is echt zo gaaf!'
13	Interview	Ds. M.H. Oosterhuis over rein en onrein
17	Methodiek & praktijk	Bijbelstudie in huiskringen
18	Reacties & meningen	Onderwerpen voor de bijbelstudievereniging
22	Recensie	Het verbond van Gods liefde
23	Recensie	De Jongerenbijbel

verder in dit nummer:

2	Eindredactioneel
16	Kleurenblind?
20	1 Johannes 1:8-9
21	Over verzoeking en beproeving
25	Boeken & cd's
27	Bondig
28	Colofon en volgende nummer
I-III	Inhoudsopgave 2006
IV	Foto-impressie werkcongres

Eindredactioneel

Dit januari/februarinummer is het eerste van de zes die we dit jaar zullen uitgeven, als de Here ons de gelegenheid geeft. Het thema van dit nummer bepaalt ons heel direct bij de Bijbel zelf.

In de *Bijbelstudie* wordt er de nadruk op gelegd dat het Oude en het Nieuwe Testament een eenheid vormen. De Bijbel is van kaft tot kaft belangrijk! En in de *Uitwerking* wordt de waarde van het Oude Testament nog eens extra onderstreept. Voor *Geloof & praktijk* is aan predikanten gevraagd hoe zij bij de tekstkeuze voor hun preken rekening houden met de verhouding tussen het Oude en het Nieuwe Testament en met een verdeling van de bijbelboeken.

Ds. M.H. Oosterhuis promoveerde vorig jaar op een specifiek bijbels onderwerp: reinheid. In *Interview* daarover een gesprek met hem.

En verder in dit nummer tweemaal een uitvoerige *Recensie*: over het verbond en over de *Jongerenbijbel*.

In deze nieuwe jaargang wordt een nieuwe rubriek gestart: *Methodiek & praktijk*. Het is de bedoeling dat hierin tips en werkvormen worden gegeven die u kunt gebruiken voor uw groepsbijbelstudie. Het Steunpunt Gemeentebouw (SGO) heeft toegezegd driemaal per jaar de invulling te verzorgen. In de andere drie nummers kan uw eigen bijbelstudiepraktijk aan bod komen.

Op p.17 kunt u lezen hoe ze in Utrecht-Centrum werken. Wordt er in uw gemeente op een bijzondere manier aan bijbelstudie gedaan? Dan horen we dat graag, om anderen erin te laten delen! Zie de oproepjes (p.20).

En nog iets nieuws: zo nu en dan zullen we via het nieuwe rubriekje *Getipt* tips doorgeven voor bijvoorbeeld een interessant dagje uit.

Door een kleine fotoreportage krijgt u een indruk van het boeiende werkcongres over bijbelse getallen, dat op 4 november in Zwolle gehouden is. Voor nog meer foto's verwijs ik u graag naar www.bijbelstudiebond.nl (de foto's zijn gemaakt door Dick Hekman).

De foto's zijn afgedrukt achter op de uitneembare inhoudsopgave van 2006 midden in dit nummer (=p. I-IV).

Tot slot: met ingang van het volgende nummer zal dit *Eindredactioneel* weer 'gewoon' een *Hoofdrédactioneel* zijn. U hebt in het vorige nummer kunnen lezen dat Ali van Dijk de hoofdredactie op zich genomen heeft. Voor dit nummer heb ik nog de eindredactionele verantwoordelijkheid, maar ik draag die vanaf nu in vol vertrouwen over aan Fenny Boiten!

Namens de redactie, Marja Zwikstra-de Weger

Op weg

Oud en nieuw

En, hebt u een aantal weken geleden een feestelijk 'oud en nieuw' gehad? Lekker gesmuld van (te veel) oliebollen en genoten van het vuurwerk van de burens die daar wél geld aan hadden uitgegeven? De laatste minuten van het 'oude' jaar weggekeken en elkaar weer 'veel heil en zegen in het nieuwe jaar' mogen toewensen? Oud en nieuw, zoals wij dat noemen, is achter de rug. Ik hoop dat ook u een goede invulling hebt kunnen geven aan dit jaarlijks terugkerend bijzonder feestelijk fenomeen.

Want is het eigenlijk niet gek dat je een jaar dat nog niet eens echt voorbij is, al 'oud' kunt noemen? Alsof je het oude jaar zomaar als afgedaan kunt beschouwen en kunt weggooien? Zo van: dat is toch maar geweest, daar doen wij niets meer mee. En daarbij, hoe lang blijft het nieuwe jaar echt 'nieuw'? (En wat te doen als je in het 'nieuwe jaar' toe bent aan een 'oudedagsvoorziening'...?!). Rare begrippen eigenlijk.

Foto Jan Harryvan

Voor sommigen onder ons is het dé tijd van goede voornemens. Wat in het 'oude' jaar niet gelukt is, nemen zij zich dan voor in het 'nieuwe' jaar wél te doen. Alsof je van het moment van het oude naar het nieuwe jaar zodanig verandert, dat radicale keuzes mogelijk zijn, alsof je van persoonlijkheid zou kunnen veranderen.

Deze *WegWijs* gaat over de verhouding Oude Testament/ Nieuwe Testament. Daar heb je ook weer het Oude en Nieuwe. Zou dat betekenen dat het Oude Testament niet zo belangrijk voor ons is omdat het maar oud is, of dat God veranderd is tussen Maleachi en Matteüs? Is de God van het Oude Verbond een andere God dan van het Nieuwe Verbond?

Weet u, dat kan er bij mij niet in.

Ik zou er dan in ieder geval niets meer van begrijpen. God laat Zich in het Oude én Nieuwe Testament juist kennen als dezelfde God. Hij is dezelfde God en Vader die bij Adam en Eva in het paradijs was, die met Abraham het verbond sloot, die bij Daniël in de leeuwenkuil was, die zijn Zoon naar de aarde stuurde, die bij de eerste gemeenten was, die Johannes de Openbaring gaf én die ook nu voor ons zorgt.

Wij weten door het Nieuwe Testament, dat zo vaak terugwijst naar het Oude Testament, dat Hij de beloften die Hij gedaan heeft, ook waarmaakt. Hij laat ons weten waarheen wij op weg zijn. Dat alles wordt juist al vanaf Genesis duidelijk. Wat zijn wij dan nu rijk met een Oud en een Nieuw Testament, die samen één Bijbel vormen vol met het evangelie van Jezus Christus.

Inge Laan, voorzitter

Nieuws

Noteert u 8 mei alvast in uw agenda? Dan is de **Bondsdag** in Steenwijk. Deze *WegWijs* is prachtig voorstudiemateriaal.

Houdt u uw brievenbus in de gaten? Bij het maartnummer van *Wegwijs* ontvangen de leden de **jaarverslagen** als aparte flyer.

Twee in één

De eenheid van Oude en Nieuwe Testament

Tonnis Groenveld

Als christen vind je het belangrijk om de Bijbel te lezen. Het is immers Gods Woord – van kافت tot kافت. De HEER heeft ons daarin veel te zeggen. En daarom is de Bijbel ook een heel praktisch boek. En bijbelstudie is dan ook heel praktische studie.

Verlegenheid

Is de Bijbel echt een praktisch boek?

Ja, bij het Nieuwe Testament is het niet moeilijk aan te geven waarom dat praktisch is. Uit bijna elk hoofdstuk kun je direct wel lessen trekken voor je geloof.

Maar het Oude Testament is een ander verhaal. Wat moet je met al die verhalen? Komen daar niet meer zonden van mensen in voor dan voorbeelden van hoe het wel moet?

En wat moet je met al die wetten – die zijn toch achterhaald? Veel christenen zijn verlegen met het Oude Testament. Het blijft voor een groot deel een gesloten boek. Natuurlijk, op de basisschool zijn de prachtige verhalen verteld, over Noach en Abraham, over Jozef en Simson en David. Maar veel van die kennis is diep weggezaakt in het geheugen. En een handvol psalmen is populair, met als topper Psalm 23: De HEER is mijn herder. En in de profetieën zijn wel wat bekende gedeeltes: Jesaja 53 over de dienaar van de HEER. En natuurlijk Daniël in de leeuwenkuil en Jona in de vis.

Maar beperken veel christenen in de praktijk het lezen van het Oude Testament niet tot een selectie? En dan maar snel weer naar het Nieuwe Testament!

In deze twee artikelen wil ik laten zien dat de hele Bijbel – van kافت tot kافت! – belangrijk is.

Het Oude en Nieuwe Testament vormen een eenheid. Je kunt het een niet begrijpen zonder het ander.

Boodschap

In de beleving van veel christenen valt de Bijbel uiteen in twee aparte boeken: het (moeilijke, achterhaalde) Oude Testament en het (praktische, actuele) Nieuwe Testament. Ten onrechte. Want de Bijbel is één boek. Tientallen mensen hebben hem geschreven, maar uiteindelijk is er één schrijver: God de heilige Geest. Hij inspireerde de bijbelschrijvers (2 Tim. 3:16). Door zijn inspiratie is de Bijbel een eenheid, met één boodschap: Jezus Christus.

Het goede nieuws over Jezus begint niet in Matteüs 1, aan het begin van het Nieuwe Testament. Hij zei het zelf tegen de farizeeërs: 'de Schriften getuigen over mij' (Joh. 5:39-40). De Schriften, dat is het Oude Testament. Dat gaat dus al over Christus.

Maar hetzelfde geldt voor het Nieuwe Testament. Paulus schrijft in zijn brieven over veel onderwerpen. Tegelijk zegt hij (in 1 Kor. 2:1): *Ik had besloten u geen andere kennis te brengen dan die over Jezus Christus – de gekruisigde*. Van de eerste tot de laatste bladzijde van de Bijbel is Jezus in beeld. Van Genesis 1, waar God scheidt door het Woord (= Gods Zoon) tot Openbaring 22, waar Jezus zegt: 'Ja, ik kom spoedig!'

Eén boek

Mensen zijn heel verschillend en de culturen waarin ze leven, ook. Abraham en Mozes en David leefden in een andere tijd en een andere cultuur dan wij. Daardoor kunnen die geschiedenissen ver van ons afstaan.

Maar mensen lijken ook vaak op elkaar: met geloof en twijfel, met zonde en goedheid, met liefde en haat. Mensen zijn mensen.

Maar wat nog veel sterker is: de HEER die we tegenkomen in het Oude Testament, verschilt niet van onze HEER. Onze God is de God van Abraham, Isaak en Jakob.

Het Oude Testament gaat uiteindelijk niet om al die mensen: zij vormen niet de hoofdpersonen van veel verhalen. Nee, het gaat om God: Hij is de hoofdpersoon. Zijn macht en zorg leren we in de Bijbel kennen, zijn liefde en keus voor mensen, zijn rechtvaardigheid en billijkheid, zijn ontferming en medelijden over mensen in nood, en ook zijn boosheid over de zonde, en zijn straf.

Christus in het Oude Testament

Het Oude Testament gaat al over Jezus Christus. Dat betekent niet dat elke tekst rechtstreeks op Hem van toepassing is, en alleen maar op Hem. De Bijbel begint met de glorie

van de Schepper, die spreekt en het is er. Hij regeert hemel en aarde.

De zonde betekent een ontkenning van zijn oppermacht, en een greep naar de macht ('je zult als God zijn', Gen. 3). Maar God wil mensen-in-zonde redden. Hij maakte dat reddingsplan al meteen bekend na de zondeval van Adam en Eva in het paradijs. Door Jezus' reddingswerk worden mensen weer loyale onderdanen van God. En alle vijanden worden overwonnen, tot en met de laatste vijand, de dood. Alles is Jezus dan onderworpen, en dan zal 'de Zoon zichzelf onderwerpen aan hem die alles aan hem onderworpen heeft, opdat God over alles en allen zal regeren' (1 Kor. 15:28).

In het Oude Testament werkt God toe naar de komst van de redder, Jezus Christus. En bij dat werk is ook Jezus, God de Zoon actief: Jezus is in het Oude Testament al direct bij zijn volk betrokken. Hij zorgde voor het volk Israël op weg van Egypte naar het beloofde land (1 Kor. 10:1-13; een pittig maar boeiend bijbelgedeelte!). En toen de profeten over Jezus profeteerden, was de Geest van Christus (!) in hen werkzaam (1 Petr. 1:11). Juist vanuit het Nieuwe Testament krijgen we daar goed zicht op.

Dat geldt ook voor een boek als Spreuken, waar we praktische wijsheid vinden. Het geeft allerlei adviezen en doordenkertjes. Tegelijk biedt Spreuken meer dan alleen wat bruikbare tips. Is de inzet niet dat het begin van alle kennis ontzag voor de HEER is (Spr. 1:7)? En heeft juist Jezus niet laten zien wat dat ontzag inhoudt? Daarom lezen we ook dat in Hem 'alle schatten van wijsheid en kennis verborgen liggen' (Kol. 2:3).

Eenheid

Het is belangrijk om vast te houden aan de eenheid van Gods werk – in Oude Testament en Nieuwe Testament. Anders kom je op een dwaalspoor. Het Oude Testament lees je alleen maar goed in het licht van het Nieuwe. Een voorbeeld van zo'n dwaalspoor is het Jodendom.

Veel christenen denken: het Jodendom is zoiets als het christendom, maar dan zonder Jezus als de messias. Het Oude Testament hebben we gemeenschappelijk. Ja, het Oude Testament hebben we gemeenschappelijk, maar de vraag is: hoe leg je het uit?

In het Jodendom staat het Oude Testament (of de Tenach, zoals zij het noemen) niet op zichzelf. De Tenach wordt uitgelegd binnen het kader van de Talmoed. In de Talmoed zijn discussies en commentaren opgenomen van rabbijnen uit de eeuwen rond het begin van onze jaartelling. Veel van die discussies gaan over de toepassing van de wet (thora). De vraag 'hoe leef je?' neemt een centrale plaats in (naast de lofprijzing van de Allerhoogste).

Het valt buiten het bestek van dit artikel om er breed op in te gaan. Ik wil alleen nog een uitspraak van Paulus over het

Joodse lezen van het Oude Testament aanhalen. Hij schrijft daar over Mozes: 'die zijn gezicht met een sluier bedekte, zodat de Israëlieten niet konden zien dat de glans verdween. Hun denken verstarde, en dezelfde sluier ligt tot op de dag van vandaag over het oude verbond wanneer het voorgelezen wordt. Hij wordt alleen in Christus weggenomen. Tot op de dag van vandaag ligt er een sluier over hun hart, telkens als de wet van Mozes wordt voorgelezen. Maar telkens als iemand zich tot de Heer wendt, wordt de sluier weggenomen' (2 Kor. 3:13-16).

Gereformeerd versus evangelisch

Het Oude Testament lees je alleen maar goed in het licht van het Nieuwe. Maar het omgekeerde geldt ook: het Nieuwe Testament bouwt verder op het Oude. Het is een goed gereformeerd gebruik om de Bijbel als *eenheid* te lezen. Veel evangelische christenen zien juist een groot *verschil* tussen Oude en Nieuwe Testament. Om het in schema te zetten:

Evangelisch:

OT	NT
Verbond met Israël als volk; ook kinderen in het verbond; kinderen besneden	Gemeente van wedergeborenen, kinderen geen (volwaardig) lid; geen kinderdoop
'Materiële' beloftes (land, kinderen, welvaart)	Geestelijke beloftes (vergeving van zonden, eeuwig leven)
Beloftes gelden nu nog voor Joden	God werkt tijdelijk met kerk, na Jezus' eerste wederkomst gaat Hij verder met Israël in het duizendjarig rijk.

Veel evangelische christenen hebben te weinig oog voor Gods ene heilsgeschiedenis met zijn volk: wij geloven dat God zijn kerk vergadert vanaf het begin van de wereld, zie Heidelbergse Catechismus zondag 21.

Veel evangelische christenen geloven dat niet. Hun opvatting is als volgt: Israël is Gods volk. Het verbond met Abraham is alleen voor de Joden (nu nog). God richtte Zich in de tijd van Abraham tot aan Pinksteren helemaal op hen. Omdat de Joden Jezus verworpen hebben als de messias, ging God tijdelijk verder met christenen uit de heidenen. Tijdelijk: het is een tussenfase, een

intermezzo. De kerk bestaat dus niet vanaf het begin van de wereld, maar pas sinds Pinksteren.

Aan het eind van die tussenfase komt Jezus weer. Dan gaan alle christenen plotseling naar de hemel, dat is de 'opname van de gemeente'.

Jezus gaat dan op aarde regeren in Jeruzalem over het duizendjarig vreedrijk. Zo komt God weer terug bij zijn 'eerste liefde': Israël.

God maakt nu dus een 'omweg' via de kerk uit de heidenen, maar komt uiteindelijk weer bij de hoofdweg (Israël) uit. (Overigens zijn er veel verschillende meningen over hoe dat precies zit. Gereformeerden kunnen er wat van als het om verschil van mening gaat, maar ze worden daarin zo mogelijk overtroffen door evangelischen).

Gereformeerden lezen in de Bijbel het ene werk van God: verlossing van zondaren, Joden en heidenen. De HEER heeft zijn verbond gesloten met Abraham en zijn nakomelingen: zijn nakomelingen zijn de gelovigen (Rom. 4:11). En – naar de werkwijze van het verbond – de kinderen van de gelovigen horen er ook helemaal bij. Om het kort in schema te zetten:

Gereformeerd:

OT	NT
Gods verbond met Abraham en zijn nageslacht; kinderen besneden	Gods verbond met de gelovigen en hun kinderen; kinderen gedoopt
Beloftes verwijzen naar Christus	Beloftes dankzij Christus' werk
Redding door geloof	Redding door geloof

Conclusie

Dit artikel is dus een pleidooi om de Bijbel te lezen als Gods ene Woord over Gods ene werk. In het volgende artikel (onder *Uitwerking*) wil ik dat uitwerken.

Verwerking

1. Schrijfronde

- Ieder krijgt een vel papier en vouwt dit in de lengte middendoor.
- Zet boven de ene helft: OT, en boven de andere: NT.
- Beantwoord onderstaande vragen:
 - a. Wat roept het Oude resp. Nieuwe Testament bij je op?
 - b. Welke bijbelboeken lees je (liever) niet en waarom?
 - c. Welk bijbelboek spreekt jou het meeste aan en waarom?
- Wissel in kleine groepjes (2–4 pers.) de antwoorden uit.
- Bespreek met elkaar het volgende:

Stel dat iemand weinig van de Bijbel weet en hij wil dit boek gaan lezen. Welk bijbelboek raad je hem aan om mee te beginnen?

2. Bijbelstudie 1 Korintiërs 10:1–13

volgens de Zweedse methode:

- Iedere deelnemer ontvangt een fotokopie van de tekst.
- Daarop kan ieder reageren d.m.v. vraag- en uitroeptekens, pijlen, onderstrepingen etc.
 - een ? zet je als iets onduidelijk is of als je iets niet begrijpt.
 - een ! als je iets begint te begrijpen.
 - een > als een vers of een gedeelte van een vers je raakt.
- Onderstreep wat volgens jou de kern van dit bijbelgedeelte is.
- Vergelijk en bespreek eerst met z'n tweeën punt voor punt waar tekens zijn gezet.
- Bespreek dit vervolgens in de groep.

Ds. T. Groenveld is emeritus predikant van de kerk van Uithuizen en woont te Usquert.

Uitwerking

Ballast of basis

De waarde van het Oude Testament

Tonnis Groenveld

Waarom zouden we vandaag nog het Oude Testament lezen: zijn de beloftes niet vervuld door Christus? En dus achterhaald?

Basis

In het Nieuwe Testament kom je nergens de suggestie tegen: laat het Oude Testament in het vervolg maar dicht. Integendeel. Er zijn weinig bladzijden waar *niet* op het Oude Testament wordt teruggegrepen.

Het begint al gelijk in Matteüs 1: het geslachtsregister van Jezus. Daar vind je de geschiedenis vanaf Abraham in een notendop! Abracadabra als je het Oude Testament dicht laat. En voortdurend laat Matteüs zien dat Jezus' optreden een vervulling is van wat in het Oude Testament beloofd is. En als je toespraken leest van Petrus, Stefanus en Paulus, valt het op dat deze evangeliepredikers telkens de lijn trekken van het Oude Testament naar Christus (Hand. 3:7, 13).

Het Oude Testament is geen ballast, die de Bijbel onnodig

dik maakt, maar de basis, het fundament, waarop het Nieuwe Testament voortbouwt. En een fundament kun je niet ongestraft onder een bouwwerk vandaan halen!

Leviticus & Hebreëën

Het Nieuwe Testament is niet goed te begrijpen zonder het Oude. Een mooi voorbeeld daarvan is de brief aan de Hebreëën.

Een groot deel van de brief gaat over de betekenis van Jezus' hogepriesterschap. En die is niet te begrijpen zonder kennis van de dienst in de tabernakel en later in de tempel. Hebreëën toont overeenkomsten en verschillen tussen Jezus' optreden en offer, en dat van de priesters in het Oude Testament. Hebreëën is heel bemoedigend en troostvol, maar je begrijpt het alleen als je het Oude Testament kent.

En ook andersom: je gaat de betekenis van het Oude Testament (bijv. de offerwetten in Leviticus) begrijpen vanuit

Hebreeën: zo krijg je meer zicht op het werk van Christus. Zo blijken ook 'moeilijke' bijbelboeken als Leviticus bemoedigend en troostvol te zijn!

Evangelie

Het grote nieuws over de redding van zondige mensen door Jezus begint niet in het Nieuwe Testament. De Heidelbergse Catechismus verwoordt dat heel treffend in zondag 6. Op de vraag: Hoe weet je dat Jezus onze verlosser is?, luidt het antwoord:

Uit het heilig evangelie. God heeft dat eerst zelf in het paradijs geopenbaard. Daarna heeft Hij het door de heilige aartsvaders en profeten laten verkondigen.

Ook heeft Hij dat evangelie van tevoren laten afbeelden door de offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven.

Tenslotte heeft Hij het door zijn eniggeboren Zoon vervuld.

Het evangelie is dus al in het paradijs bekendgemaakt. Meteen na de eerste zonde van Adam en Eva heeft God de overwinning beloofd in de strijd tegen de duivel. En uit wat we verder lezen in de Bijbel, weten we dat die overwinning behaald is door Jezus Christus. Die belofte (in Gen. 3:15) noemen we wel de *moederbelofte*: ze heeft alle andere beloftes in het Oude Testament al in zich.

God heeft het evangelie niet in één keer verteld, maar telkens weer een stukje erbij verteld door de aartsvaders (Abraham, Isaak en Jakob) en de profeten.

En God *vertelde* niet alleen, Hij gaf er ook illustraties bij: afbeeldingen van de verlossing die Christus brengen zou. Bijvoorbeeld de offers. Heel het Oude Testament was een afbeelding, een schaduw van dat heil dat komen zou. Dat verwoordt de Catechismus in zondag 6.

Toespitsing

Het Oude Testament bevat de geschiedenis van God met de mensen op weg naar de komst van de verlosser. Toch gaat het grootste deel over één volk: Israël. Waarom? Nu, in het reddingswerk zien we een concentratie.

De verlossingsgeschiedenis kun je weergeven als een zandloper. Tot Genesis 12 wordt verteld over de hele mensheid. Vanaf Genesis 12 lezen we dat God kiest voor Abraham en zijn nakomelingen: uit hen zal Christus geboren worden. Tegelijk belooft Hij zegen aan alle volken. Hij zegt tegen Abraham: 'Door jou zullen alle volken op aarde gezegend

worden' (Gen. 12:3, zie de voetnoot in de NBV). En Paulus schrijft in Galaten 3 dat die belofte vervuld is in Jezus (vs. 8 en 14).

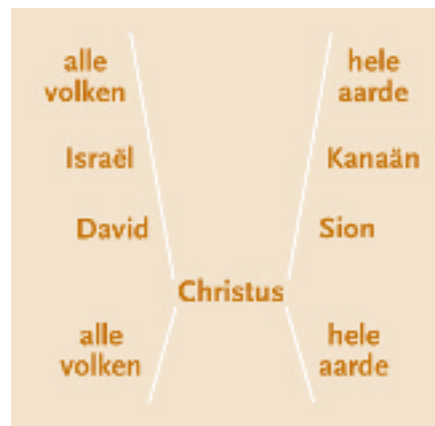
De concentratie of toespitsing gaat verder: binnen het volk Israël wordt de stam Juda uitgekozen: die zal de verlosser voortbrengen. En binnen de stam Juda valt de keus later op koning David. God belooft aan David een altijddurend koningschap, een belofte die vervuld is met Jezus' zitten op de hemelse troon, aan de rechterhand van God de Vader. In het Nieuwe Testament zien we de schijnwerpers helemaal gericht op Jezus, op zijn boodschap en zijn verlossingswerk. En dan verwijdt de aandacht zich weer: met Pinksteren komen alle volken weer in beeld: de heilige Geest laat het evangelie vertellen in veel talen.

Het geschenk van de heilige Geest betekent de vervulling van de belofte aan Abraham (Gal. 3:14).

Een eigen plek

Israël nam een eigen plek in in Gods werk. Op Sinaï sloot Hij een verbond met het volk. Israël kreeg het land Kanaän toegewezen. Voor het leven met de HEER in dat land gaf God beloftes en leefregels (in Exodus t/m Deuteronomium). De echo daarvan klinkt elke zondagmorgen in de kerkdienst als de tien geboden voorgelezen worden: *Toon eerbied voor uw vader en uw moeder. Dan wordt u gezegend met een lang leven in het land dat de HEER, uw God, u geven zal.*

In de Bijbel zien we dus niet alleen in de aandacht voor *mensen* een concentratie: van alle volken naar Abraham. Maar daarmee gepaard gaat de concentratie van de aandacht van de wereld naar het beloofde *land*, Kanaän. Ook dat kun je in een zandloper-schema weergeven. Binnen Kanaän komt het zwaartepunt op de berg Sion te liggen: in de tempel op Sion woont God onder zijn volk. Daar worden ook de offers gebracht, die verwijzen naar het offer van Jezus aan het kruis.

Na de kruisiging vervalt de centrale plaats van de tempel (vgl. Joh. 4:21). En bij het pinksterfeest komt de hele wereld weer direct in beeld: de apostelen en evangelisten worden alle kanten op gestuurd.

En uiteindelijk loopt de geschiedenis uit op de komst van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde. En in het nieuwe Jeruzalem dat neerdaalt, zal geen tempel zijn, 'want God, de Heer, de Almachtige, is haar tempel, met het lam' (Op. 21:22).

Uit de schaduw

De Heidelbergse Catechismus spreekt in zondag 6 over 'offers en andere schaduwachtige gebruiken die Hij in de wet had voorgeschreven'.

Wat moet je je voorstellen bij 'schaduwachtige gebruiken'? In Kolossenzen 2:16 lezen we over bepalingen uit de wet van Mozes: *Dit alles is slechts een schaduw van wat komt – de werkelijkheid is Christus.*

De offers waren als het ware de schaduw van het offer van Jezus, dat kwam. Zoals je op een zonnige dag een schaduw tevoorschijn ziet komen: dan weet je dat er iemand aankomt, je ziet de contouren al. Zo verwezen offers en andere gebruiken naar Jezus. Hij is de werkelijkheid: Hij bracht het volmaakte offer (zie ook Heb. 8 en 9).

De werkelijkheid overtreft de schaduw – zo overtreft het nieuwe verbond het oude verbond op Sinäï gesloten (zie bijv. 2 Kor. 3). Israël stond onder toezicht van de wet, tot Christus kwam, maar nu Christus de wet vervuld heeft, zijn we vrije kinderen van God (Gal. 3:24-25).

Vervulling

Betekent dat dat het Oude Testament afgeschaft is? Nee, Jezus heeft dat in de bergrede duidelijk gezegd: *Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet of de Profeten (= het Oude Testament) af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen. Ik verzeker jullie: zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht, totdat alles gebeurd zal zijn (Mat. 5:17-18).*

Elke jota of tittel. Wij zouden zeggen: zelfs geen puntje op de i gaat verloren. Jezus schuift het Oude Testament niet aan de kant, maar garandeert dat elke letter in vervulling gaat.

Wet

Wat betekent dat nu voor ons: welke betekenis hebben de voorschriften van Leviticus bijvoorbeeld nog? De Nederlandse Geloofsbelijdenis omschrijft het mooi in artikel 25:

Wij geloven dat de schaduwachtige eredienst van het oude verbond en de gebruiken die door de wet waren voorgeschreven, met de komst van Christus hebben afgedaan en dat zo aan al deze schaduwen een einde is gekomen. Daarom moeten de christenen die niet langer handhaven.

Toch blijft voor ons de waarheid en de inhoud ervan in Christus Jezus, in wie zij hun vervulling hebben.

Wel maken wij nog gebruik van de getuigenissen uit de Wet en de Profeten, om ons in het Evangelie te bevestigen en ook om overeenkomstig Gods wil ons leven in alle eerbaarheid in te richten tot zijn eer.

Dus: we hoeven de wetten niet meer te houden. In het Nieuwe Testament wordt dat ook duidelijk aangegeven. De

offers hebben hun vervulling gevonden in Christus' eenmalig offer voor de vergeving van zonden (Heb. 10:12). En: 'Waar dat alles vergeven is, daar is geen offer voor de zonden meer nodig' (vs. 18). En de Heer heeft aan Petrus in een visioen duidelijk gemaakt dat de scheiding tussen rein en onrein eten is opgeheven: God heeft het rein verklaard (Hand. 10:15). Ook de situatie van de gemeente van het nieuwe verbond is anders dan die van het oude verbond: Israël was een apart (heilig) volk in een apart land (Kanaän). De HEER wilde hen afgezonderd van andere volken laten leven: daarom moesten de Kanaänieten ook verdreven of gedood worden: Israël moest een aparte manier van leven laten zien. Een heilige manier: gewijd aan de HEER (Deut. 7).

Als Israël de HEER zou dienen, zou het beloofde land al een beetje op het paradijs lijken: geen oorlog en onderdrukking, geen onvruchtbaarheid en misgeboorten, geen honger en gebrek.

Die beloftes hebben wij niet. Ook gelovigen kunnen eronder lijden dat de schepping 'ten prooi is aan zinloosheid' (Rom. 8:20). Wij zijn wel Gods heilig volk, maar leven niet afgezonderd van andere mensen. We hebben juist een taak midden in deze wereld: om Gods grote daden te verkondigen. Zout zijn in de samenleving.

De wet is wel leerzaam voor ons: we leren veel over de heiligheid van God, die ook een heilig volk vraagt, en we leren dat we God en de naaste lief moeten hebben.

Profetisch

En dan de profetische boeken.

Een hele kluit als je heel Jesaja of Jeremia of Ezechiël wilt doorlezen. Wat moet je met al die profetieën. Zijn ze al vervuld, of moeten ze nog vervuld worden? En hoe dan? Wat we allereerst moeten bedenken, is: de profeten in Israël waren geen toekomstvoorspellers. Een profeet sprak het woord van God in zijn tijd. Hij beoordeelde de manier van leven van het volk. En daarbij paste hij de wet van God toe. Hij riep het volk ook op om naar Gods wet te leven. Hij waarschuwde voor Gods oordeel als het volk door zou gaan met zondigen.

En inderdaad gaan profetieën ook over de toekomst. Die toekomst is geen onvermijdelijk lot, maar een waarschuwing: Bekeer jullie, anders komt Gods oordeel over jullie. En een bemoediging: God zal jullie redden en troosten.

Profetieën gaan soms over de ballingschap of de terugkeer naar Jeruzalem. Die profetieën zijn in die tijd vervuld. Andere profetieën gaan over de redder, Jezus. Die profetieën zijn tijdens zijn leven en werk op aarde vervuld.

Maar er zijn ook profetieën die nog wachten op vervulling: bijvoorbeeld over het oordeel van God op de dag dat Jezus terugkomt. En soms zijn die profetieën met elkaar verweven:

de komst van de redder (Jezus) en zijn tweede komst liggen als het ware op één lijn en worden in één adem genoemd in de profetieën (bijv. in Mal. 3:1-2).

Niet alle profetieën zijn (volledig) vervuld. We wachten nog vol spanning op de vervulling van de belofte van de nieuwe hemel en de nieuwe aarde (Jes. 66:17).

Liefde

Ten slotte. De Bijbel geeft geen zakelijke mededelingen, die (deels) verouderd en dus overbodig zijn. De Bijbel is wel eens 'Gods liefdesbrief' genoemd. En die liefde van God beheerst de Bijbel. Daar wil je toch graag over lezen, daar krijg je nooit genoeg van! In liefde wordt een 'zakelijke' mededeling een feestelijke mededeling! Waard om te lezen en te herlezen.

Literatuur

Jochem Douma, serie: 'Gaan in het spoor van het Oude Testament', Kok, Kampen 2004-2006. De delen verschijnen in rap tempo, verschenen zijn tot nu toe:

- *Genesis* 2004
- *Van Egypte naar Kanaän* 2004
- *Van Jozua tot Salomo* 2005
- *Scheuring, ballingschap en herstel* 2005
- *Job en Psalmen* 2005
- *Spreuken, Prediker en Hooglied* 2006
- *Jesaja, Jeremia, Klaagliederen* 2006
- *Ezechiël, Daniël* 2006

Elk deel bevat meerdere keren de paragraaf: 'Op weg naar het Nieuwe Testament', waarin lijnen van Oude naar Nieuwe Testament getrokken worden.

Jasper Klapwijk, *Gelukkig gereformeerd!*, De Vuurbaak, Barneveld 2006, m.n. p. 69-107.

Hetty Lalleman-te Winkel, *Van levensbelang. De relevantie van de oudtestamentische ethiek*, Boekencentrum, Zoetermeer 1999.
Clarence Stam, *Het verbond van Gods liefde*, Woord en Wereld, Bedum 2006, m.n. hfdst. 15.

Verwerking

1. Bijbelstudie

Als we in de Bijbel lezen dat God Abraham roept, lezen we de naam Jezus niet. We lezen wel een belofte aan Abraham, Genesis 12:2-3 (zie in de NBV ook de voetnoot bij vers 3!) Toch gaat deze belofte ook over Jezus, Galaten 3:16.

In Galaten 3 lezen we over de vervulling van deze belofte:

- *wie wordt gezegend?* (vs. 9)
- *door wie delen we in de zegen van Abraham?* (vs. 14a)
- *wie ontvangen we, zoals beloofd is?* (vs. 14b)

2. Lijnen trekken

Het is altijd boeiend en leerzaam om grote lijnen te trekken in de Bijbel. Een voorbeeld:

- *De hoogmoed van Babel/Babylon tegenover God en Gods oordeel daarover:*

De trots bij de toren van Babel (Gen. 11:4) bestraft door God met de spraakverwarring (Gen. 11:9).

De opkomst van het Babylonische rijk met de koning die denkt dat hij God evenaart (Jes. 14:13-14), hij wordt in het dodenrijk geworpen (vs. 5, 15).

De hoogmoed van het Babylonische rijk van koning Nebukadnessar e.a. wordt gebroken door God (Jer. 50:29 resp. 50:31).

De hoogmoed van Babel staat voor de hoogmoed van goddeloze mensen, bij het eindoordeel worden ze veroordeeld (Op. 18:7 resp. 18:8).

- Werk in kleine groepjes deze lijnen uit, en doe verslag:

1. God woont bij de mensen: zijn majesteit

Zie Exodus 40:34 (tabernakel); 1 Koningen 8:10-11 (tempel); Ezechiël 10:4, 18-19 en 43:4, 7 (ballingschap: God verlaat de tempel en keert terug); Johannes 1:14 (Jezus); Openbaring 22:5 (nieuw Jeruzalem)

2. Strijd en overwinning

Genesis 3:15, Openbaring 12 (strijd van de duivel/slang/ draak tegen de kerk en Jezus); 1 Korintiërs 15:24 en 57 (overwinning)

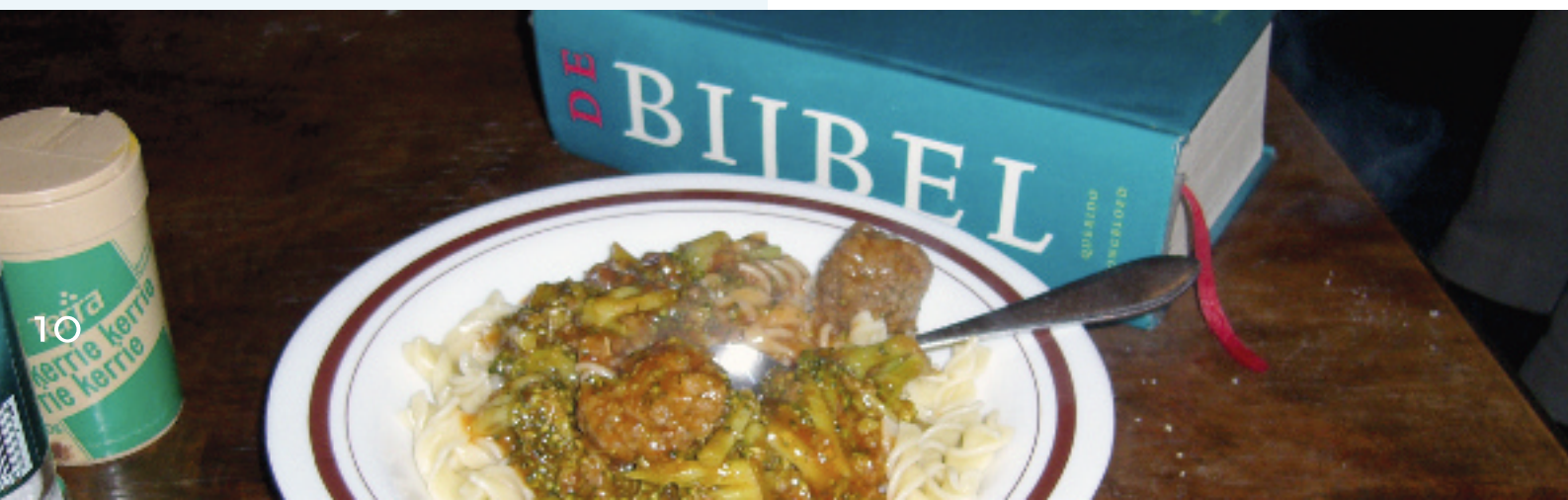
3. Gods volk

Zie Exodus 19:5-6; Deuteronomium 7:6 (Israël); Hosea 1:9 en 25 (ballingschap en bevrijding); 1 Petrus 2:9-10 (christelijke kerk)

4. Het ontvangen van de heilige Geest

Zie Numeri 11:29 (verlangen); Jesaja 11:1-3 en 61:1-5 = Lucas 4:16-20 (Jezus); Joël 3:1-4 = Handelingen 2:17-21 (belofte en vervulling); Romeinen 8:15-16.

Ds. T. Groenveld is emeritus predikant van de kerk van Uithuizen en woont te Usquert.

Geloof & praktijk

Het Oude Testament is echt zo gaaf!

Johan Schutten

'Het Oude Testament (OT) is gericht op de komst van Christus. De knop ervan gaat open en wordt een bloem in het Nieuwe Testament (NT).' Deze vergelijking maakte ds. P.L. Voorberg over de verhouding tussen het Oude en Nieuwe Testament. Hij vindt dat je niet uit het OT kunt preken zonder het NT te gebruiken. Hoe denken andere predikanten uit de Gkv over die verhouding? Onderzoek van WegWijs onder vijftien dominees laat een interessant beeld zien.

'Denk niet dat ik gekomen ben om de Wet of de Profeten af te schaffen. Ik ben niet gekomen om ze af te schaffen, maar om ze tot vervulling te brengen', zegt Jezus in de bergrede in Matteus 5:17-18: 'Ik verzeker jullie: zolang de hemel en de aarde bestaan, blijft elke jota, elke tittel in de wet van kracht, totdat alles gebeurd zal zijn.'

De Wet en de Profeten: het Oude Testament. In het NT komen veel teksten uit het OT langs. 'Al in het begin van de Bijbel beloofde God aan Adam en Eva dat het goed zou komen', zegt ds. A. Koster: 'Maar zij wisten nog niet hoe. In de loop van de tijd wordt dat steeds duidelijker. En in het NT vallen dan alle stukjes op zijn plaats. Het NT is de verklaring van het OT.'

Onderzoek

Uit het onderzoek blijkt dat ongeveer 85 procent van de onderzochte Gkv-predikanten meer uit het NT preekt dan uit het OT. Hoe komt dat? De meeste predikanten geven het kerkelijk jaar als reden op. Veel dominees vinden het NT meer op de actualiteit aansluiten. Daarnaast worden ook bijzondere diensten genoemd als reden voor deze verhouding. Ook vragen uit de gemeente of de actualiteit (zoals rampen) spelen een rol in de tekstkeuze.

Je zou hieruit kunnen concluderen dat predikanten het OT minder belangrijk vinden. Toch klopt dat beeld niet. De meeste

predikanten zijn het erover eens dat in het Oude Testament toegewerkt wordt naar Christus. Wat dat betreft is het OT heel belangrijk. In dit verband noemen zij een aantal keren de moederbelofte uit Genesis 3:15. Daarin staat dat Satan, de slang, vermorzeld zal worden. Deze moederbelofte wijst met een grote pijl naar Christus, net als het hele OT. Jezus is het middelpunt van de geschiedenis. Het OT is een doorgaande geschiedenis naar Hem toe.

Mislukte preek

In Hebrreeën 1 lees je dat God 'op velerlei wijzen en langs velerlei wegen in het verleden tot de voorouders gesproken heeft door de profeten, maar nu de tijd ten einde loopt heeft hij tot ons gesproken door zijn Zoon, die hij heeft aangewezen als enig erfgenaam en door wie hij de wereld heeft geschapen.' Volgens ds. R. de Graaf geeft dat aan hoe belangrijk het OT is. Hij ziet een preek uit het OT zonder een link naar het NT als een mislukte preek. 'Een preek die alleen over die tijd gaat, landt niet snel bij de gemeenteleden. Zij kunnen er in het dagelijks leven weinig mee. Een preek moet uitnodigen om naar Christus toe te gaan, dat is het allerbelangrijkste.'

Het OT kun je volgens ds. D. Noort niet afdoen als een opstapje naar het NT. Daarmee doe je tekort aan wat God zelf met zijn volk heeft gedaan. Hij vindt dat het Joodse volk toch wel wat belangrijker is. 'Maar aan de andere kant kun je het OT nu niet meer lezen zonder het NT. Het middelpunt is Jezus.'

Het Oude en het Nieuwe Testament zijn onafscheidelijk met elkaar verbonden. Elke bladzijde van het NT verwijst naar het OT, maar ook andersom. De leerlingen van Jezus hadden in die tijd slechts het OT tot hun beschikking. Voor hen was dat Gods Woord, het fundament. Het NT is op dat fundament gegrond, maar het fundament van de hele Bijbel is uiteindelijk Christus. Dat werd pas echt duidelijk in het NT. Ds. R.R. Roth vat het zo samen: 'Christus is voor mij de dragende grond van het OT. Het is soms moeilijk om het OT te koppelen aan Christus. Dat komt omdat over die dragende grond nog een hele vloer ligt. Alle verhalen, de hele geschiedenis van het OT, vullen die in.'

Een paar maanden geleden deed ds. A.J. van Zuijlekom een weeksluiting in een christelijk verzorgingshuis. Hij sprak daar over Exodus 25:10-22. Dat gaat over het voorschrift om de ark te maken. 'De mensen waren diep geraakt', vertelt hij. 'En dan heb je het echt over oude mensen uit allerlei gezindten. Een vrouw vroeg: "Uit welke kerk komt u?" Ik zei: "GKv..." "Dat dacht ik al", zei ze. "Aan uw preek hoorde ik al: dit moet iets goeds zijn." Een man merkte op: "Mooie preek, dominee. De meeste dominees hebben een verhaal waarvan je zegt: daar kun je het niet oneens mee zijn. Maar u had echt een boodschap." Het OT is echt zo gaaf!'

Vervulling

Veel predikanten zien in het NT de vervulling van de beloften uit het OT. Het is een soort vervolg van de geschiedenis, de verdere ontplooiing van Gods plan. 'Het begint met de belofte aan Abraham', vertelt ds. B. Schaaij, 'dat God in hem "alle geslachten des aardbodems" zegenen zal (Gen. 12:3; NBG-'51). En Jesaja herhaalt dat door te zeggen dat alle geslachten van de aardbodem God zullen loven. In het NT is het dan eindelijk zover. Langs een wonderlijk pad is de geschiedenis naar Christus geleid.'

Ds. K. van den Geest is het daar niet helemaal mee eens. 'Het NT is duidelijker dan het OT. Het onthult mee. Je kunt volgens mij niet zeggen dat het NT de vervulling is van het OT. In beide testamenten worden dingen vervuld en beloofd. Andersom blijkt dat ook in het OT veel "lichtflitsen" te zien zijn van God. Ook het OT kan heel "evangelisch" zijn.'

Achterstand

Maar als dit allemaal zo is, op welke manier moet je dan preken? Moeten het OT en NT allebei evenveel nadruk krijgen? Hoe gaat dit samen? Allereerst is er van moeten geen sprake. De tekstkeuze van predikanten hangt van meer dingen af. Maar het bepaalt wel voor een deel de preken. Is het je bijvoorbeeld wel eens opgevallen dat dominees vaak in de zomer over het OT preken? Dit komt onder andere door het kerkelijk jaar. Voorgangers moeten bij christelijke feestdagen vaak uit het NT preken. De achterstand die het OT daardoor heeft, proberen zij in de zomer weer 'in te halen'.

Ds. D.T. Vreugdenhil is in zijn preken op zoek naar evenwicht tussen het OT en NT. 'Ook het OT is het Woord van God. Bovendien denk ik dat de parate kennis over het OT aan het verdwijnen is. Dat kun je niet direct oplossen met preken daarover. Maar ik vind het daarom toch belangrijk om uit het OT te preken.'

Calvijn

Hoewel het tegenwoordig wel anders is, stonden de preken vroeger helemaal vast. Als voorganger zat je gewoon vast aan een bepaalde voorgeschreven tekst. Daar moest je uit preken en soms waren die preken niet eens van jezelf. Dat is een

bepaald systeem dat toen ingang vond in de kerk. Calvijn had daar niet veel last van. In zijn dagelijkse preken werkte hij de Bijbel van voor tot achter door. Maar daardoor was hij ook gebonden aan de teksten. Op zondag preekte hij dan over een eigen gekozen tekst.

Om die gebondenheid aan teksten te voorkomen, gebruikt iets minder dan de helft van de predikanten een preekrooster. In zo'n rooster staan de teksten waarover een dominee dat jaar wil gaan preken. Ds. Van den Geest maakt bijvoorbeeld gebruik van het Gemeenschappelijk Leesrooster. Dit is te vinden in het blad *De Eerste Dag* van de Raad van Kerken in Nederland. Het biedt onder andere preek- en liedsuggesties.

Aartsvaders

Hoewel Van den Geest niet aan dit leesrooster gebonden is, wijkt hij er niet vaak van af. 'Soms gaat het te veel over één bijbelboek', vertelt hij. 'Dat probeer ik dan wel te beperken. In ieder geval is het leesrooster handig. Er worden leuke dingen aangereikt. Komend jaar gaat het bijvoorbeeld over aartsvaders, wat mij heel interessant lijkt.'

Voor de ene predikant is het vinden van een goede preektekst een hele klus. Anderen gaat het makkelijk af. Ds. De Graaf zit eigenlijk nooit om preekteksten verlegen. 'Men zegt weleens dat hoe meer je aan de appelboom schudt, hoe meer appels eruit vallen. Dat is wel van toepassing op mij. Verder houd ik een notitieboekje bij waarin ik schrijf welke teksten interessant zijn. Maar daar kijk ik eigenlijk nooit in.'

Conclusie

Het blijkt dus dat de dominees het Oude Testament erg belangrijk vinden. De een legt er wat meer de nadruk op dan de ander. In preken uit zich dit door het zoeken naar een balans tussen OT en NT. Ook gaat lang niet elke preek alleen over één bepaalde tekst. Bij nieuwtestamentische teksten kijkt men voor de context vaak in het OT. Andersom zijn veel voorgangers van mening dat een oudtestamentische tekst niet zonder het NT kan. Dat komt doordat de meeste teksten uit het OT naar Christus wijzen. Hij is het fundament voor de hele Bijbel.

Volgens het onderzoek komt het er in de praktijk op neer dat de predikanten meer aandacht besteden aan het NT. Dat komt onder andere door het kerkelijk jaar en de situatie in de gemeente. De meeste predikanten proberen wel een bepaalde verhouding te krijgen. Want zoals in 2 Timoteüs 3:16 staat (vert.-'51), is uiteindelijk 'elk schriftwoord nuttig om te onderwijzen'.

Johan Schutten te Ede is derdejaarsstudent Journalistiek aan de CHE.

Interview

‘Leg je niet neer bij gebrokenheid’

Ds. M.H. Oosterhuis over rein en onrein:

Harco Ploegman

Rein en onrein. Het zijn begrippen die vooral te maken hebben met wetten uit het Oude Testament. Maar ook in de psalmen komen ze voor en Jezus heeft het over ‘rein van hart zijn’. Tegenwoordig worden de begrippen vooral gebruikt in relatie tot ‘het wachten op de ware’. In mei 2006 promoveerde ds. M.H. Oosterhuis, predikant van de kerk van Ede-Noord, op het onderwerp reinheid. “Reinheid heeft alles te maken met Gods scheppingswerk.”

Het idee voor een promotieonderzoek kreeg ds. Oosterhuis al lang geleden.

“M’n eerste hoogleraar Oude Testament was H.J. Schilder. Ik had m’n doctoraal bij hem gehaald en hij drong er bij mij op aan dat ik ook zou gaan promoveren. In de jaren voordat hij overleed, heb ik me erop georiënteerd en verschillende studies gedaan.”

Nadat Schilder overleden was, kreeg Oosterhuis een nieuwe hoogleraar, H.M. Ohmann. “In de besprekingen over een deelonderwerp stelde Ohmann op een gegeven moment de vraag: ‘Wat noem je *letterlijk* en wat noem je *figuurlijk* onrein?’ Daar ben ik over gaan nadenken. Dat heeft ertoe geleid dat ik uiteindelijk voor dát onderwerp koos: ‘Het gebruik van het reinheids-idioom – het woordgebruik voor rein en onrein – in verschillende contexten’, met de vraag: kun je spreken van overdrachtelijk taalgebruik of heeft het in verschillende contexten steeds dezelfde betekenis? Heeft het een meerwaarde als dezelfde woorden in verschillende contexten gebruikt worden?”

Psalm 51

Naast gesprekken met zijn hoogleraren speelde Oosterhuis’ dochter ook een rol bij de keuze van het onderwerp.

“Zij speelde een keer het bekende lied *Create in me a clean heart*. Dat komt uit Psalm 51, een voluit spirituele context.

Spiritueler kan haast niet. Daar wordt voor een ‘rein hart’ die rituele aanduiding gebruikt. Hier begon de speurtocht naar rituele reinheidstermen in een spirituele context in het Oude Testament. Een echte interactie tussen huiskamer en studeerkamer dus.”

Ruim een halfjaar liep Oosterhuis met het idee rond. Uiteindelijk heeft hij het samen met prof. G. Kwakkel opgepakt en is aan het daadwerkelijke promotieonderzoek begonnen.

Schepping

Oosterhuis werkt niet met een uitgewerkte definitie van reinheid.

“Maar ik ben wel uitgekomen bij een conclusie die in feite een wat ruime definitie is. Rein heeft te maken met de oorspronkelijke kwaliteit van Gods scheppingswerk. Onrein is dan het tegenovergestelde. In Psalm 51 zegt David: ‘Schepp in mij een rein hart, o God.’ Een rein hart vereist een nieuw scheppingswerk. Iets dergelijks, maar dan negatief benaderd kom je ook bij Job tegen. Job zegt: ‘Hoe kan een reine geboren worden uit een onreine?’ Nu de onreinheid in de wereld is, kan er niet ook vanzelf reinheid tot stand komen.” Dat heeft grote gevolgen: “Alles wat onrein is, heeft de glans van de oorspronkelijke schepping verloren en is daarom voorwerp van Gods vloek. Als God in Genesis 3 de vloek over de zonde uitspreekt, noemt Hij verschillende dingen die later ook terugkeren in de reinheidswetten. Alles wat te maken heeft met seksualiteit (‘Naar uw man zal uw begeerte uitgaan en hij zal over u heersen’), geboorte (‘met smart zult u kinderen baren’), de dood (‘tot stof zult u weerkeren’) zie je terugkeren in de reinheidswetgeving. Uitgesproken onrein zijn de dood, ontbinding, het bloed van de geboorte, ook ziekten die herinneren aan ontbinding (melaatsheid).”

Oude Testament – Nieuwe Testament

De nadruk in het proefschrift van Oosterhuis ligt op het Oude Testament.

“Dat heeft te maken met het feit dat het een terminologisch onderzoek is. De terminologie van het Oude Testament komt je in het Nieuwe Testament niet meer tegen.”

Toch lopen er met betrekking tot dit onderwerp lijnen van het Oude naar het Nieuwe Testament. “Rein was in het Oude Testament een voorwaarde om aan de eredienst deel te nemen en God te ontmoeten in de tempel met zijn volk. In het Nieuwe Testament zegt de Here Jezus: ‘Zalig zijn de reinen van hart, want zij zullen God zien.’ Hier zie je reinheid als voorwaarde om God te zien. Verder heeft onreinheid in het Oude Testament ook associaties met vruchteloosheid, en reinheid met vrucht dragen. In het Nieuwe Testament zegt Jezus in Johannes 15 tegen zijn discipelen: ‘U bent rein om het woord dat Ik tot u gesproken heb.’ En: ‘Blijf in Mij, zoals Ik in u en u zult veel vrucht dragen.’ Hier zie je de combinatie van reinheid met vrucht dragen en vruchtbaarheid.”

Herstel van gebrokenheid

Volgens Oosterhuis heeft het onderzoeken van een oudtestamentisch onderwerp zeker nut.

“Een onderwerp heeft niet pas nut als het ook in het Nieuwe Testament ter sprake komt. Het Oude Testament is in zichzelf volwaardige Godsopenbaring, met een boodschap voor ons. Het Nieuwe Testament kan daar wel een nieuw licht op werpen. De boodschap van die wetten is, dat God wil dat zijn volk zich niet neerlegt bij de gebrokenheid en de degeneratie die na de zondeval in de wereld gekomen zijn, en zich de oorspronkelijk gave schepping blijft herinneren. Dat houdt Hij in de profetieën zijn volk ook als belofte voor. God is met zijn volk onderweg naar een herstel van de gevolgen van de zondeval. Alleen dat al is een schitterende boodschap om mee in de wereld te staan. Het is hoopgevend voor jezelf, voor de kerk, voor de wereld. Maar het is ook richtinggevend voor de manier waarop je met Gods schepping omgaat. Je bent rentmeester.”

Transparant

Naast omgang met de schepping heeft reinheid volgens Oosterhuis ook alles te maken met je relatie met God.

“Rein van hart wil zeggen: transparant in je intenties, transparant in je relatie tot God. Bidden om een rein hart, zoals David dat gedaan heeft. Dat is een gebed dat wij ook kunnen bidden. De reine van hart zal God zien en daardoor ga je

Inhoud WegWijs

jaargang 60, 2006

Op weg

Kijkjes uit mijn arkeneeltje	Wilma van der Jagt	januari	3
Quan Li en Habakuk	Wilma van der Jagt	februari	27
Stage	Wilma van der Jagt	maart	51
Honderd	Wilma van der Jagt	april/mei	3
Eén vinkje zegt meer dan duizend woorden	Inge Laan	juni/juli	3
Rust en vertrouwen	Inge Laan	aug/sept	3
Verbonden	Inge Laan	oktober	3
Feest	Inge Laan	nov/dec	3

Woordwijs

Habakuk en het waarom	G. Kwakkel	februari	29
Gods leiding in mijn lijden	P.F.Lameris	maart	53

Verkenning

Waarom zo moeilijk?	G. Kwakkel	februari	33
De zin van het lijden	P.F.Lameris	maart	57

Bijbelstudie

De witte steen met de nieuwe naam (Openb. 2:17)	Mw. G. Vogel	januari	6
Drie zijn Eén, over Vader, Zoon en heilige Geest	C. van Breemen	april/mei	4
Gewoon vroom: leven voor Christus	Jouk Kruidhof	aug/sept	4
Gewoon vroom: leven voor Christus	Jan de Haan	aug/sept	8
De doop: spiegel voor de gelovige	Edgar Kramer	oktober	4
De besnijdenis van het hart	Edgar Kramer	oktober	6
Feestvieren met de HEER!	Pieter van den Berg	nov/dec	4

Uitwerking

Drie zijn Eén, een machtig geheim	C. van Breemen	april/mei	8
Doorpraten over je vrome houding	Jan de Haan/Jouk Kruidhof	aug/sept	11
Gedoopt in de Geest	Jaap Ophoff	oktober	10
De Joodse feestkalender	Henk Bouwmeester	nov/dec	9

Rotonde

Zestig jaar Bond: levende historie	Martine Kwey-Haasdijk	januari	8
Stichting 'Zo'n vakantie' helpt mensen genieten	Martine Kwey-Haasdijk	februari	35

Koppeling

Je hoeft niet bang te zijn	Tonnis Bolks	maart	59
----------------------------	--------------	-------	----

Sprekend / Interview

Leden van het eerste uur... en daarna	Martine Kwey-Haasdijk	januari	12
In gesprek met Wennie Evers over haar boek <i>De Rode Draad</i>	Hanneke Goudappel	maart	62
Opgroeien in een groot gezin: hoe is dat?	Martine Kwey-Haasdijk	juni/juli	10

Geloof & praktijk

Bezit bezwaart...?	Marianne de Wolff	april/mei	19
Ouders, kinderen en seksualiteit	Adrian Verbree	juni/juli	4
Flash, bam, wow! Of: Ho, stop, nee!	Tonnies Bolks	aug/sept	18
Leer de kerk haar doop verstaan...	Frederikus aan het Rot	oktober	16
Joodse recepten rond Soekkot	Inge Rozema-Venema	nov/dec	16
Kerst vieren thuis	Site van der Gugten e.a.	nov/dec	18

Ervaring

Met kinderen praten over de Drie-eenheid	Martine Kwey-Haasdijk	april/mei	14
Kerst met buitenkerkelijken	Henriëtte Boersma-de Vries	nov/dec	13

Reacties & meningen

Drie-enige God		april/mei	11
Napraten over de preek	Martine Kwey-Haasdijk	juni/juli	8
Bondsday 2006, een paar impressies	Henk Bouwmeester	aug/sept	15
Verkering over kerkmuren heen	Martine Kwey-Haasdijk	aug/sept	17
Ervaringen rond de doop		oktober	13

Vragenderwijs / Vraag

Vragenderwijs wegwijs	Marja Zwikstra-de Weger	januari	15
Over wedergeboorte en bekering	D. Grutter	februari	38
Polygamie: droom of nachtmerrie	D. Grutter	maart	64
Bloed of vuur	D. Grutter	juni/juli	14

Column

Even voorstellen	Rob Vreugdenhil	april/mei	11
U	Ria Kuijper-Versteegh	april/mei	13
Zenuwachtig	Rob Vreugdenhil	juni/juli	9
Hinder	Ria Kuijper-Versteegh	juni/juli	13
Wat denkt u nu van mij?	Rob Vreugdenhil	aug/sept	16
Schoonfamilie	Ria Kuijper-Versteegh	aug/sept	25
Achtbaanervaring	Rob Vreugdenhil	oktober	14
Kind aan huis	Ria Kuijper-Versteegh	oktober	18
Afdanken is zonde	Rob Vreugdenhil	nov/dec	12
Prosopagnosia	Ria Kuijper-Versteegh	nov/dec	15

Leeswijzer / Recensie

Bouwen aan een aanstekelijke kerk (Mark Mittelberg)	Henk Bouwmeester	februari	40
Perfect mysterie: 3 in Eén (Mieke Brink)	Martine Kwey-Haasdijk	april/mei	17
Geestrijk leven (H. ten Brinke, J.W. Maris e.a.)	Henk Bouwmeester	juni/juli	16
Vroomheid en bijbellezen	Henk Bouwmeester	aug/sept	21
Drie boeken over de doop	Martine Kwey-Haasdijk	oktober	19
Joodse feesten	Henk Bouwmeester	nov/dec	19

Ook gelezen / Boeken

Psalmen voor nu	Rien van den Berg (red.)	januari	21
Obadja en Micha, profeten van de trouw van God	J. Westerink	januari	21
Hoofd gevraagd	Lies Schaeffer-de Wal	januari	22
Wolken, wind en water	Reinier van den Berg	januari	22
De brieven van Petrus en Judas	G. van den Brink	februari	43
Het Woord vooraf	Egbert Brink	februari	43
Geloofsgetuigen	E.W. Bullinger	februari	44

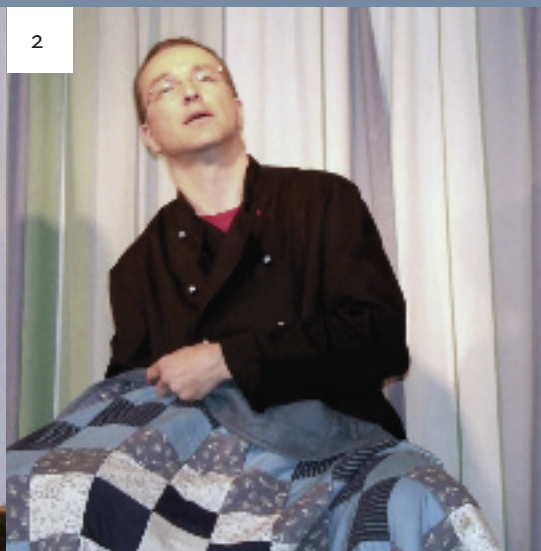
Jozua	P. den Butter	februari	44
Het Woord in ons midden	Niek Tramper	februari	45
Woordenboek voor bijbellezers	A. Noordegraaf e.a. (red.)	februari	46
De rode draad	Wennie Evers	maart	64
Hoezo extra?	Jan-Willem Roosenbrand	maart	67
Moderne wetenschap in de Bijbel	Ben Hobrink	maart	67
In India	Adrian Verbree	maart	68
Schepping en herstel	H.B. Slagter	maart	68
Mijn eerste boek met plaatjes	Kenneth N. Taylor e.a.	maart	69
Routeplanner van ;-(tot ;-)	André Bikker	maart	69
Een boek vol boeken	Frans van Houwelingen	maart	70
Kennismaking met het Oude Testament	Mary J. Evans	maart	70
De geschiedenis van de Bijbel	Tim Dowley	maart	70
Groeiend verlangen	Egbert Brink	april/mei	22
Luther, de verfilmde biografie	Joseph Fiennes	april/mei	22
De tabernakel, beeld van Christus	Levy M. David	april/mei	23
Soms zegt ze zomaar tegen mij: meneer	Jan Mul	april/mei	23
Handboek 2006	J.H. Kuiper (red.)	juni/juli	18
Misdaadverhalen in de bijbel	Klaas A.D. Smelik	juni/juli	18
Start met de Schrift	P. Niemeijer	juni/juli	19
Bonaire, een verloren droom	Dorothe van Oeveren	juni/juli	19
Van start	Emmy Nieland-van Veen	juni/juli	20
Zij aan zij	E.A. de Boer	juni/juli	20
Het verhaal van een vertaling	Klaas Spronk	aug/sept	21
Kijken in een wazige spiegel	Anne Jaap van den Berg e.a.	aug/sept	21
De Bijbel als nieuw	Deputaten Bijbelvertaling	aug/sept	22
Jongerenbijbel	Uitgave NBG en EO-Ronduit	aug/sept	23
De Bijbel, wat vind jij?	Arie en Pieter Boomsma	aug/sept	24
Gelukkig gereformeerd	Jasper Klapwijk	aug/sept	24
Verslag van Peter Visser	Hetty Overeem	aug/sept	25
Genade als erfgoed	A.J. Mensink	oktober	19
Meer dan een teken	A. de Reuver	oktober	20
Dopen is diep	H.G. de Graaff	oktober	20
(Buiten)gewone vrouwen	Clare Blake	oktober	21
De adem van de stilte	Arjan Minnema	oktober	21
Maria Magdalena, vrouw met een verleden	Ellen Gunderson Traylor	oktober	22
Johannes, de man die Jezus liefhad	Ellen Gunderson Traylor	oktober	22
Joods leven	Edward van Voolen	nov/dec	19
De feesten van Israël	Evert van der Poll	nov/dec	19
De feesten des Heren	H.B. Slagter	nov/dec	20
Rembrandt en het Evangelie	Willem L. Meijer	nov/dec	21
Neem een boekrol en schrijf	Klaas A.D. Smelik	nov/dec	21
De kracht van muziek	Ronald Koops	nov/dec	22
Wat zijn de zuilen van het christelijk geloof?	Herman Takken	nov/dec	22

Bondig

Beelden bij het laatste bijbelboek		januari	3
De bondsklok luidt	Wilma van der Jagt	januari	17
Het werkcongres: verslavend, verrijkend	Henk Bouwmeester	januari	18
Jaarverslagen 2005 van bestuur en commissies		maart	71
Oud en nieuw	Wilma van der Jagt	maart	52
Hemel en hel; nieuwe bijbelstudieuitgave	Anneke de Ruiters	juni/juli	15

1

2

3

4

Bijbelse getallen

Een foto-impressie van het werkcongres

5

6

7

8

Bij de foto's:

1. Prof. Gert Kwakkel over 'Spreken de cijfers?'
2. Theatermaker Kees van der Zwaard: elk lapje heeft zijn eigen verhaal
3. Astronoom Marco de Vos over 'Sterren ontelbaar'
4. Spulletjes voor de workshop sieraden maken
5. Workshop 'verbeelding brengt je overal'
6. Materiaal voor het bloemschikken
7. Tijdens het componeren van een lied
8. Voorbeeld van een quilt
9. Een van de resultaten van het bloemschikken

9

ook anders tegen de schepping aankijken en zoek je in alle dingen om je heen naar Gods grootheid.”

Geen bederf

Oosterhuis vindt dat je de concrete, materiële én de geestelijke dimensie achter het begrip reinheid zo dicht mogelijk bij elkaar moet houden.

“In de concrete werkelijkheid en het omgaan daarmee ligt de basis voor de reinheidsbegrippen. Materialen die te maken hebben met de eredienst en dus de nabijheid van God, moesten rein en zuiver zijn. Je kunt een lijn trekken van het gebruik van terminologie voor reine materialen naar andere bijbelteksten. Als David het heeft over een rein hart of in Psalm 12 zegt: ‘Gods woorden zijn rein’, dan heeft dat associaties met die reine materialen. Je zou kunnen zeggen: ‘Het is zóveel karaats, zó zuiver goud, daarin kan geen bederf of roest optreden.’ Daarom houdt Gods Woord ook stand. Van daaruit kom je ook uit bij ethische zaken. Met een rein hart ben je naar God toe doorzichtig. Rein is uiteindelijk dat ons leven helemaal gaaf is en dat er geen zonde meer is die tussen God en ons in staat. In het leven hier en nu op aarde bereiken we dat niet. Dan is het meest haalbare dat je eerlijk bent over je zonden. Dat je in het licht gaat staan. Als je doorzichtig bent naar God toe, kan Hij ook doordringen in je hart en krijg je Hem te zien.”

Reinigingswetten

Bij het lezen van de reinigingswetten uit het Oude Testament moeten we volgens Oosterhuis vooral kijken naar Gods bedoelingen ermee.

“We hoeven die wetten niet meer te onderhouden. Met de komst van Jezus Christus is de boodschap van de reinheidswetgeving in feite overbodig geworden. Ik beschrijf dat zo: ‘Bij het opgaan van de Zon verbleken de sterren.’ Christus is gekomen, de Zon staat aan de hemel en dan doen de sterren uit de nacht van het Oude Testament er niet meer toe. Je kunt er wel een bepaalde lering uit trekken. Wat is de achtergrond van die bepalingen? Het zicht krijgen op Gods ijver voor het herstel van de oorspronkelijke kwaliteit van zijn scheppingswerk is iets wezenlijks.”

Verrassend

Een verrassende conclusie van Oosterhuis in zijn onderzoek is dat reinheid niet kan worden aangemerkt als een eigenschap van God.

“Reinheid en heiligheid worden vaak op een hoop geveegd. Heiligheid kom je wel steeds tegen als eigenschap van God. ‘Weest heilig, want Ik ben heilig.’ Maar daar kun je niet zomaar ‘rein’ voor ‘heilig’ invullen. Reinheid heeft natuurlijk alles te maken met hoe God is en wie Hij is. Maar het wordt

in het Oude Testament niet als eigenschap van God naar voren gebracht.”

Doop

Reinheid heeft volgens Oosterhuis ook te maken met de doop.

“Het doopwater heeft alles te maken met het reinheidsritueel. Numeri 8 gaat over de heiliging van Leviëten en die worden ook besprenkeld met water als ritueel bij hun heiliging. Dat zit heel dicht tegen het reinigingsritueel aan. Volgens mij kun je van daaruit een directe lijn trekken naar doop door besprenkeling tot heiliging van de kinderen die geheiligd zijn in de gelovige ouders.”

Verrijking

Ds. Oosterhuis heeft het schrijven van het proefschrift “als verrijking ervaren”.

“Het was een enorme inspanning. Ik heb het boek in ruim zes jaar geschreven. Het schrijven ervan heeft me altijd energie opgeleverd. Als zodanig mis ik het ook wel een beetje.

Binnenkort begin ik dan ook aan een nieuw project. Inhoudelijk heeft het me ook verrijkt. Ik heb heel veel preken gehouden over ‘rein’ en ‘onrein’. Het heeft me gevormd en verrijkt.”

N.a.v. het proefschrift van dr. M.H. Oosterhuis, *Een rein hart, Rituele reinheidsterminologie in spirituele contexten van het Oude Testament*, Groen, Heerenveen, 2006, ISBN 90 582 9625 3, 298 pag., € 29,95

Harco Ploegman (26) is freelance redacteur/journalist, woonachtig in Veenendaal.

Rob

Kleuren- blind?

Eén van de populaire dagjes uit van ons gezin is het Zuiderzeemuseum in Enkhuizen. Hoogtepunt is de Urker buurt. Dat is een kopie van een straatje op Urk. Alles is daar als in het jaar 1905. Inclusief bewoners die niet beter weten of ze wonen en werken op Urk.

Ik liep daar een keer te filmen en voor de aardigheid heb ik m'n videocamera op zwart-wit gezet. Toen de kinderen het thuis zagen, vonden ze het geweldig. Het was precies als in de oude Dik Tromfilm die ze vaak keken bij opa. En als de oude foto's uit die tijd. Dit was veel echter dan het stuk video in kleur.

Het was het verleden, dus moest het zwart-wit zijn.

Inderdaad, zo ken ik die wereld ook. Oude foto's, de eerste films. Bekende gebeurtenissen uit die tijd, zoals de hongervinter en de watersnoodramp. Ik weet niet beter of het was zwart-wit. Alsof alles toen ook echt zwart-wit was. Of dat m'n voorouders volstrekt kleurenblind waren. Ik moet erbij nadenken om te beseffen dat zij de werkelijkheid net zo gekleurd zagen als ik nu.

Datzelfde heb ik soms ook bij de Bijbel. Maar dan net andersom.

De film in de Bijbel is vol kleur, vol leven. Steeds is God helder in beeld. Hij spreekt mensen aan. Hij laat merken dat hij er is. In sommige verhalen gebeurt het ene wonder na het andere. Een andere keer is het topdrukte van engelen die langskomen bij mensen. En altijd loopt er wel ergens een profeet met een sterke boodschap en bijzondere krachten.

Wat zagen ze toen alles gekleurd en vol leven. Als ik dat vergelijk met vandaag, lijkt het nu wel een zwart-witfilm.

Zo levenloos, zo grijs...

Maar de werkelijkheid van nu is niet anders dan die van toen. Toen waren er ook jaren zonder wonder, zonder engelen, zonder profeet. Gelovigen hadden toen ook hun vragen en twijfels. En toch, achteraf beschreven, zie je door heel die geschiedenis de kleurrijke boog van Gods trouw.

Zo gekleurd is de werkelijkheid nog steeds.

Het ligt aan mijzelf als ik vandaag vooral veel grijs zie.

Ben ik misschien kleurenblind voor Gods regenboog in deze tijd?

Rob Vreugdenhil is predikant te Lelystad

Getipt

Tip voor dagje uit

Tip voor een nuttig en leuk dagje uit: een bezoek aan de organisatie 'Trans World Radio'. Deze interkerkelijke organisatie zit sinds de zomer in huize 'De Schaffelaar' in Barneveld. Het gebouw en de locatie zelf zijn alleen al de moeite waard: het huis, gebouwd in het midden van de negentiende eeuw, heeft veel weg van een kasteel en ligt op een prachtig landgoed. Daar kun je heerlijk wandelen. Groepen en individuele personen kunnen tegen een klein bedrag een rondleiding door het gebouw krijgen, met een presentatie over het werk van TWR.

Wie heeft er weleens in het echt een opwindradio gezien? Veel gebruikt in ontwikkelingslanden. Of wie kent zo'n apparaatje (het lijkt wel een rekenmachientje) waar de hele Bijbel op te beluisteren valt? Bij TWR laten ze het zien en horen!

Ook een uitgebreid programma voor groepen behoort tot de mogelijkheden. Zo kan men zelf aan de slag om een radioprogramma te maken, de studio kan bezocht worden en er zijn presentaties over zending in een specifiek gebied. Voor jong en oud is er wel wat bij. Het gebouw krijgt binnenkort een lift. Voor informatie kunt u bellen naar 0342-478432. Ook kunt u meer informatie vinden op de website: www.transworldradio.nl.

Bijbelstudie in huiskringen

Kees Kramer en Frea van Wolfswinkel

Bijbelstudie wordt door het land heen op verschillende manieren gedaan. Uw ervaring met enige bijzondere vorm van bijbelstudie kunt u beschrijven en aan de redactie van *WegWijs* sturen (zie de oproep op p. 20). Een van de huiskringen van Utrecht-Centrum heeft een beschrijving gegeven van hun manier van bijbelstudie.

De huiskring

Sinds een jaar of drie zijn er in de gemeente van Utrecht-Centrum huiskringen. Meer dan de helft van de gemeente is lid van een van de dertien huiskringen. Een ervan is huiskring de Forten, die bestaat uit tien leden, variërend in leeftijd van 14 tot 56, schoolgaand, studerend, werkend, gehuwd en ongehuwd. Heel in het kort is de doelstelling van een huiskring: het samen groeien in geloof, elkaar troosten, bemoedigen en aansporen. En ook er voor elkaar zijn in het gewone dagelijkse leven als er hulp of aandacht nodig is.

De huiskring is er ook voor de hele gemeente: er komt een vaste structuur binnen de gemeente waarbinnen mensen zich met elkaar verbonden voelen en ook op elkaar aangewezen zijn. In het ideale geval valt er niemand buiten de boot, omdat de leden van een kleine groep weten dat ze bij elkaar horen en voor wie ze moeten zorgen. Het is natuurlijk waar dat binnen heel de gemeente iedereen er voor elkaar moet zijn, maar dat is toch wat lastiger dan in kleine groepjes. Iemand die een keer niet aanwezig kan zijn, wordt direct gemist en het bestaan van randleden is niet mogelijk.

Ook op een andere manier is de huiskring er voor de hele gemeente. Regelmatig bedenkt een huiskring een leuke activiteit: een maaltijd of uitje voor de ouderen, een sportevenement of kleinschalige workshops voor kerkleden en hun buitenkerkelijke vrienden en bekenden. Op zich hoef je geen huiskring te zijn om dit soort ideeën te ontwikkelen, maar de ervaring leert dat zoiets wel makkelijker ontstaat binnen een huiskring dan binnen andere groepen.

Om aan de kerndoelstelling van de huiskring te werken wordt er op elke huiskringavond bijbelstudie gedaan. In de tweede plaats wordt er ook veel tijd voor gebed genomen. We bespreken eerst gebedspunten van ieder lid persoonlijk, van de gemeente, van de maatschappelijke en mondiale actualiteit en brengen die dan bij onze hemelse Vader.

Daarnaast is er veel ruimte voor sociale contacten, omdat de huiskringleden eerst met elkaar eten en na de bijbelstudie vaak nog wat blijven napraten.

De samenstelling van de huiskring is zoveel mogelijk een afspiegeling van de samenstelling van de gemeente. Jongeren en ouderen, werkenden en studenten, stellen en alleengaanden. Dit is een grote verrijking, iedereen heeft zijn eigen inbreng.

De bijbelstudie

Elke twee weken bereidt een van de leden een bijbelstudie voor

en mailt de voorbereiding aan alle leden, zodat iedereen ruim tijd heeft zich in het onderwerp te verdiepen. Vaak wordt een (gedeelte) van een bijbelboek besproken aan de hand van bestaand voorstudiemateriaal, bijvoorbeeld van de Bijbelstudiebond. De gemêleerde samenstelling van de kring vraagt ook om verschillende vormen van behandeling van het onderwerp. Daarom wordt er steeds een beroep gedaan op de creativiteit van de inleider om iedereen, ook de middelbare scholieren bijvoorbeeld, optimaal bij de bespreking te betrekken. En dan blijkt het steeds weer een verrijking te zijn dat er zoveel verschillen zijn tussen de levens van de verschillende leden. Elk heeft zijn bijzondere invalshoek en draagt bij aan een brede kijk op elk onderwerp.

Hierdoor kunnen we elkaar steeds weer verder op weg helpen in het ontdekken van de rijkdom van het kennen van God en van zijn wil voor ons leven.

Esther Blok, een van de deelnemers aan huiskring de Forten, schrijft hierover het volgende: "Ik ben 15 jaar en ook ik ben lid van een huiskring. Ik ben dan nog wel jong, maar ik vind het belangrijk om ook op deze manier met God bezig te zijn. Het is een goede en leuke manier om God beter te leren kennen en meer van Hem te leren. De combinatie van samen eten, bijbelstudie doen en gezellig bijkletsen vind ik heel erg leuk.

Het is niet alleen bijbelstudie, maar doordat je ook met elkaar eet, na de bijbelstudie nog wat drinkt en even bijkletst, is er een duidelijke meerwaarde. Je leert je huiskringgenoten beter kennen, en zo kun je ook steeds opener praten over je eigen geloof en je eigen leven. Wat je belangrijk vindt, kan gezegd worden, juist doordat je elkaar beter kent.

Er wordt geprobeerd dat iedereen in een huiskring zich op zijn gemak voelt, door rekening met elkaar te houden. Zo voel ik me thuis, ook al ben ik nog jong en zijn de anderen ouder dan ik ben. Op een huiskring maakt het niet uit hoe oud je bent. Juist de variatie vind ik heel erg leuk. Ik voel me daarom ook niet alleen op de huiskring. We leren samen, jong en ouder, God beter kennen. Ik vind het ook erg leuk om samen met mijn huiskring activiteiten te bedenken voor de hele gemeente. Als huiskring ga je weleens iets gezelligs doen, bijvoorbeeld spelletjes of naar het strand. Het blijft niet bij bijbelstudie en met elkaar eten. Zo heeft een huiskring heel veel verschillende kanten, en dat vind ik heel erg leuk!"

Onderwerpen voor de bijbelstudievereniging

Henk Bouwmeester

Het valt inderdaad niet mee om in een paar woorden te vertellen welke onderwerpen de afgelopen jaren op het rooster van de vereniging hebben gestaan. Want zonder enige toelichting zeggen die roosters vaak niet zo heel erg veel. De opgave wordt helemaal moeilijk wanneer je ook nog eens moet vertellen hoe deze onderwerpen behandeld werden en wat je ermee kunt in je persoonlijke leven.

Het hoeft dan ook geen verwondering te wekken dat er maar weinig reacties van lezers binnenkwamen op de oproep in *WegWijs*. Maar de enkele reactie die binnenkwam, sneed wel hout.

De bijbelstudievereniging 'Oester' uit Assen stuurde ons de roosters van de afgelopen drie seizoenen. (Tussen twee haakjes: wat een prachtige naam voor een mannenvereniging; afgeleid van de oosterwijk, maar met een nadrukkelijke toespeling op de prachtige parel die in een oester groeit). Het ene jaar zijn de onderwerpen in hoofdzaak uit het Nieuwe Testament genomen, het andere jaar uit het Oude Testament. Voor het eerste deel van het huidige seizoen staan alleen oudtestamentische onderwerpen op het rooster. Maar die krijgen in de uitwerking en bespreking vast en zeker een nieuwtestamentische uitwerking. De titels van de onderwerpen beginnen namelijk allemaal met het woord *tôledôt*, het voortgebrachte. Prof. B. Holwerda pleitte indertijd ervoor om achter het woord *tôledôt* steeds Gods voortbrengende hand te zien.¹ Gods voortbrengende hand in de *tôledôt* van hemel en aarde, van Adam, Noach, Noachs zonen, Sem, Terach, Ismaël, Isaak, Esau en Jakob. Het idee de *tôledôts* op het rooster te plaatsen berustte op de herinnering van een paar leden aan de vroegere godsdienstlessen van ds. Van 't Riet (destijds predikant in Pieterburen) op de middelbare school.

Tijdens het werkcongres in Zwolle vroeg ik een van de andere leden van deze mannenvereniging waarnaar zijn voorkeur uitging, naar onderwerpen uit het Oude of juist uit het Nieuwe Testament. 'Och,' antwoordde hij, 'dat maakt me niet uit, als we maar met de Bijbel bezig zijn.' Gelijk heeft hij, want door het lezen en bestuderen van de Bijbel leer je God kennen, leer je wie Hij is. Aad Kamsteeg omschreef dat nog niet zo lang geleden heel indringend en tegelijk heel mooi: In het perspectief van de eeuwigheid moet onze diepste vreugde niet liggen in zegeningen die God ons geeft, maar in God zelf.²

Inspraak van leden

Het is zeker niet ongebruikelijk dat verenigingen de leden vragen onderwerpen aan te dragen voor het komende seizoen. Soms wordt daaraan ruimschoots gehoor gegeven, soms helemaal niet. Wanneer geen suggesties gedaan worden, moet het bestuur de onderwerpen verzinnen. Moeilijk is dat doorgaans niet. Want net zoals de leden van de verenigingen hun suggesties vaak baseren op uitgaven van de Bijbelstudiebond,³ doen de besturen dat ook. Dat kunnen de uitgaven in boekvorm zijn (vroeger noemden we dat schetsen), gemeenteschetsen (te downloaden) of thema's van *WegWijs*.

Een bijkomend voordeel hiervan is dat met deze keuzes zowel onderwerpen uit het Oude Testament als uit het Nieuwe

Testament aan de orde komen. Zelfs onderwerpen uit de kerkgeschiedenis kunnen zo een plaats veroveren op de roosters van de verenigingen. (Over dat 'veroveren' later meer). Hoewel de praktijk veelal wel is dat in het ene seizoen meer onderwerpen uit het Oude Testament op het rooster staan en in een volgend seizoen juist onderwerpen uit het Nieuwe Testament, streeft niet iedere vereniging zo bewust naar een evenwicht tussen onderwerpen uit het Oude en Nieuwe Testament. Wel laten besturen zich bij de uiteindelijke keuze van de onderwerpen leiden door een (veronderstelde) actualiteitswaarde van een onderwerp. Dat geldt zeker voor de zogeheten 'vrije onderwerpen'.

Een goed evenwicht ontstaat vanzelf

Bij de mannenvereniging 'Schrift en belijdenis' in Zwijndrecht is dat ook min of meer de praktijk. In een goede bespreking worden immers als vanzelf lijnen vanuit het Oude Testament naar het Nieuwe Testament getrokken. En omgekeerd. Heils-historische lijnen die de grootheid, almacht en genade van God tekenen en laten kennen. Want daarom gaat het uiteindelijk toch. God leren kennen en eren als de Almachtige, de Schepper van hemel en aarde die de wereld zo liefhad dat Hij zijn enige Zoon heeft gegeven, opdat iedereen die in Hem gelooft, niet verloren gaat, maar eeuwig leven heeft.

Als je op die manier bijbelstudie doet, is het gevaar niet zo groot dat je bijbelteksten zo exegetiseert dat Gods woorden daarin haast niet meer hoorbaar zijn. Of dat je met je diepgraverij een omtrekkende beweging maakt, waardoor je de tekst en de boodschap daarvan niet voldoende op je persoonlijke leven betrekt.

Hoewel de belijdenisgeschriften van tijd tot tijd een goede plaats op de roosters gekregen hebben, kan dat niet zo nadrukkelijk gezegd worden van onderwerpen uit de kerkgeschiedenis. En dat is jammer, want de kerkgeschiedenis is nog altijd actueel. Misschien, zo is de suggestie, kan de Bijbelstudiebond helpen door naast thema's in *WegWijs* ook eens een goed toegankelijke uitgave over de kerkgeschiedenis uit te geven.

Kerkgeschiedenis?!

Die suggestie klonk ook door in het gesprek met de vrouwenvereniging 'Met hart en mond' in Zwijndrecht. Want, zo zeiden, het lijkt alsof de interesse voor kerkgeschiedenis niet zo groot is. Misschien wel omdat de bronnen die voor de bespreking gebruikt kunnen worden, soms als wat moeilijk ervaren worden. Overigens heeft de vereniging nooit veel moeite om onderwerpen voor het komende seizoen te vinden. Suggesties van leden, al of niet op een vergadering verwoord, worden opgeschreven. Tweemaal per jaar worden aan de hand van die groslijst onderwerpen voor behandeling en bespreking gekozen. Voorkeur hebben onderwerpen uit het Oude en Nieuwe Testament. Vaak geeft een verkrijgbare uitgave van de

Bijbelstudiebond de doorslag voor de definitieve keuze. Een enkele keer is dat een gemeenteschets. Omdat het bondsdagonderwerp altijd weer bijzonder aanspreekt en nuttig is voor je persoonlijke geloofsgroei, heeft het bondsdagnummer van *WegWijs* een vaste plaats op het rooster.

Samen de Bijbel bestuderen

De bijbelstudievereniging 'De Ontmoeting' in Ermelo (geen lid van de Bijbelstudiebond, wel hebben allen een abonnement op *WegWijs*) stelt het rooster doorgaans ook samen aan de hand van suggesties van leden. Leden gaan daarvoor naar de plaatselijke boekwinkel en kijken welk materiaal geschikt lijkt. Niet zelden valt de keuze dan op een uitgave van de Bijbelstudiebond. Maar ook krijgen hoofdstukken uit een boek dat op de catechisatie gebruikt wordt (bijv. *Het Woord vooraf* van ds. Egbert Brink), een plaats op het rooster. En zo wordt ook een verbinding gemaakt tussen de bijbelstudie van volwassenen en de catechisatie aan de jeugd van de kerk. De meeste leden van de vereniging zijn echtparen. Men hecht eraan om (ook) in verenigingsverband als man en vrouw dezelfde bijbelstudie te doen. De naam van de vereniging duidt ook daarop: *De ontmoeting*. Elkaar ontmoeten bij een open Bijbel. En zo ook samen God ontmoeten. Want door het lezen in en bestuderen van de Bijbel leer je God beter kennen en ervaar je zijn nabijheid.

Nooit te oud om te leren.

De leden van de vrouwenvereniging 'Het Woord als richtsnoer' in Zwijndrecht zullen hiermee van harte instemmen. Hoewel de meeste leden al een hele tijd aan hun levensavond zijn begonnen, zijn zij dankbaar nog altijd veel dingen te mogen leren. Een keer of zes per jaar staat een thema uit *WegWijs* op het rooster. Tijdens de overige (ongeveer twaalf vergaderingen) wordt een onderwerp uit de Bijbel of belijdenis bestudeerd en besproken. Meestal wordt daarvoor een uitgave van de Bijbelstudiebond gebruikt. Een heel enkele keer hebben sommige leden weleens moeite het in de schets aangereikte beeld te plaatsen over het beeld dat zij decennia eerder gevormd hebben of aangereikt kregen. Hun moeite laten zij de auteur of uitgever van de schets overigens wel weten.

Voor sommige leden valt het mede door hun hoge leeftijd niet mee een inleiding te maken. Je mag daarom gerust een gedeelte uit de schets of een andere, passende overdenking lezen of laten lezen. En als je een inleiding wilt maken, maar er toch wat tegen opziet, is er altijd wel iemand die je wil helpen. Want met elkaar naar elkaar omzien staat hoog in het vaandel van de vereniging. Ook daarvoor zijn zij dankbaar. Maar, het is al gezegd, het meest dankbaar zijn ze dat zij nog zoveel leren mogen. Juist in hun late levensavond. Nog steeds en meer te mogen leren wie God is.

Samen op weg

Sinds een paar jaar is er in Zwijndrecht een gemengde bijbelstudievereniging van leden uit de CGK en GKv. Als regel komen zij eenmaal per maand op een zondagavond bijeen. Voor bijbelstudie en voor meditatie. Men doet dat aan de hand van een boekje (*Psalmen*) uit de reeks *Luisterend leven*. Deze reeks – onder redactie van drs. A. Romkes en ds. Niek Tramper – ‘begeeft zich in het spoor van het belijden van de kerk der eeuwen en brengt mediteren over en bestuderen van de Schrift bij elkaar’.⁴ De bijbelstudies geven achtergrondinformatie over de bijbel-

gedeelten en wijzen op bijzonderheden. Iedere bijbelstudie omvat drie onderdelen voor persoonlijke stille tijd, als aanloop naar de aansluitende bijbelstudie voor de groep.

¹ Ds. E.C. Luth, *Hij begon. Momenten uit Genesis*, p. 9.

² Drs. Aad Kamsteeg, in: *De Reformatie*, jrg. 82, nr. 4, p. 75.

³ De uitgaven van de Bijbelstudiebond staan vermeld op de één na laatste bladzijde van *WegWijs*.

⁴ De informatie over deze reeks is verkregen via www.eo.nl/portals/themes/article.jsp?portal=5500342&article=6108994&theme=5913058.

Ria

1 Johannes 1:8-9

Laten we het leerstuk van de zonde maar afschaffen. Het functioneert toch niet. Er zijn niet zoveel zondige mensen. Zelfs in de kerk kom ik ze opvallend weinig tegen. Je vangt weleens wat op over iemand die zich misgaan heeft, maar dat is altijd uit de tweede hand. De meeste gelovigen maken geen fouten, laat staan dat ze zonden doen. Als er al iets mis gaat, komt het door anderen die veel foutter zijn. Of ze hebben de natuurlijke gebreken die aan het mens-zijn kleven. Ze zijn nu eenmaal zo, daar kun je niets aan doen. Het is nogal overdreven om dat zonde te noemen. Het schijnt trouwens dat Jezus sowieso alles vergeeft. Goed, je hebt natuurlijk de categorie navelstaarders die wel in zonde geloven – maar daar heb je ook niet veel aan als gemeente. Als ze iets verkeerd doen, vinden ze dat een ramp: verlamdend, beschamend. Ze kunnen het alleen nog een beetje goed maken door er heel lang over te blijven tobben. Ik heb wel

gemerkt dat dat soort schuldgevoel je niet automatisch bij God brengt. Het stimuleert je ook niet echt om lekker aan de slag te gaan in Gods koninkrijk – je mocht eens 'n fout maken.

Met zonden kun je niks beginnen. Er is wel een dumpplek voor – het kruis van Christus – maar daar leidt de duivel ons graag tactisch omheen. En we laten ons eromheen leiden. Dan hoeven we niet op de knieën. Dan kunnen we, een beetje krampachtig misschien, rechtop blijven staan.

God is heilig en volmaakt. En ik ben het niet. Het is weleens goed dat tegen jezelf te zeggen. Dat lucht op en het helpt je te begrijpen wat genade is. We blunderen met regelmaat, maken fouten en doen vaak precies het verkeerde. In zekere zin mag dat ook. God geeft ons de ruimte om fouten te maken en zonden te doen. En om ze te belijden:

tegenover Hem en tegenover elkaar (Jak. 5:16). Met wie dat doet, kan God wat beginnen. Hij heeft grote plannen met zondaren. Jammer alleen dat er zo weinig van zijn in de kerk.

Ria Kuijper-Versteegh is 39 jaar, theoloog, gehuwd met Sjirk Kuijper en moeder van drie dochters in de basisschoolleeftijd. Ze woont in Franeker.

Oproepen

Oproep voor het mei/juninummer:

In het voorjaar willen we aandacht geven aan ‘belijdenis doen’. Aan u het verzoek, ideeën door te geven waar andere gemeentes wat mee kunnen. Te denken valt aan de volgende punten: wat wordt er gedaan in een dienst van openbare geloofsbelijdenis? Hebben degenen die belijdenis doen, daar ook inbreng in? Hoe wordt de lijn doop-belijdenis vorm gegeven? Hoe wordt de gemeente bij deze feestelijke gebeurtenis betrokken? Graag in maximaal 250 woorden uw reactie naar redactie@bijbelstudiebond.nl. Schrijven kan ook: Martine Kwey, Soerendonk 33, 3823 AN Amersfoort. Graag reageren vóór 15 februari.

Algemene oproep:

Doet u in uw gemeente op een ‘bijzondere’ manier aan bijbelstudie? Bijvoorbeeld aan de hand van themagroepen, huiskringen of ...? Dan kunnen wij er wellicht een plaatsje voor inruimen in de rubriek ‘Methodiek & praktijk’. Mail uw ervaringen (max. 250 woorden) naar [Nikè van der Mijden, n.vdmijden@bijbelstudiebond.nl](mailto:n.vdmijden@bijbelstudiebond.nl). Schrijven kan ook: Blijdestein 9, 6714 DX Ede.

Vraag

Over verzoeking en beproeving

D. Grutter

Het onderwerp dat door de vereniging 'Salomé' te Gouda in een vraag aan de orde wordt gesteld, is een oude bekende. Niet dat het een saai en afgezaagd item zou zijn, integendeel, maar omdat het telkens weer ons als gelovigen bezighoudt. Intens bezighoudt, want we hebben er allemaal voortdurend mee te maken. De vereniging stelt het als volgt aan de orde: het is alweer een paar jaar geleden dat wij op de vrouwenvereniging het hadden over het 'Onze Vader'. Het viel ons toen op dat er in de Bijbel, in Jakobus 1:13, staat dat we niet moeten zeggen dat we van God verzocht worden. Toch bidden we 'Leid ons niet in verzoeking'. Nu staat er in de nieuwe vertaling: 'Leid ons niet in beproeving.' Was dan verzoeking toch niet goed vertaald?

Over vertalen

In verband met de nieuwste bijbelvertaling is er al heel wat gezegd over de wijze van vertalen. Ik zal dat niet allemaal herhalen, dat kunnen de lezers elders vinden. Toch iets over vertalen in het algemeen.

Vertalen is niet zo'n eenvoudig werk, ook niet als men de taal waaruit een stuk in onze taal moet worden weergegeven, wel degelijk kent. U hoort weleens zeggen: we moeten, zeker de Bijbel, letterlijk vertalen. Dat kan niet. Om even een eenvoudig voorbeeld te gebruiken. De Engelsen zeggen als het hard regent: *it is raining cats en dogs*. Letterlijk vertaald: 'het regent katten en honden.' Dat zeggen wij niet. Wij zeggen: 'het regent pijpenstelen.' Daarbij komt dat soms in de loop van de tijd woorden van

betekenis veranderen. Sommige woorden worden opgewaardeerd, de betekenis van andere worden juist slechter. Daarmee hebben vertalers te maken. En vervolgens hebben sommige woorden een bijzondere kleur, die kun je soms niet met een Nederlands woord weergeven. Vandaar ook dat de Fransen een spreekwoord hebben: *traduire est un peu trahir*, dat wil zeggen dat je bij het vertalen een beetje verraad pleegt. Daarmee hebben we ook te maken bij het onderwerp waarover we het nu hebben.

Een woord met een kleur

Zowel in de zesde bede van het Onze Vader als in de geciteerde plaats in de brief van Jakobus wordt hetzelfde Griekse woord gebruikt. Dat kan vertaald worden door *beproeving* en door *verzoeking*. Beide woorden hebben in de loop van de tijd in de taal van het geloof een eigen kleur gekregen. Een beproeving is een moment van aanvechting in het geloof, waarmee de Here God het doel heeft de gelovigen te versterken in hun leven met Hem. Verzoeking heeft vooral als doel om gelovigen op het verkeerde pad te krijgen. Dat wordt uiteraard aan de satan toegeschreven. En dan moeten de vertalers gaan kiezen: welk woord gebruiken we. Dat wordt bepaald door de teksten waarin het voorkomt. In de brief van Jakobus gaat het om zonden. Dan is de keuze mijns inziens duidelijk.

Maar in het Onze Vader is dat moeilijker. Dat zijn korte beden, waarbij het niet zonder meer duidelijk is wat je moet kiezen. De vertaling die men kiest, heeft te maken met de kleur en de inhoud die je aan het woord 'beproevingen' geeft. Duidelijk is dat God niet verzoekt ten kwade. Immers, dat hebben wij in dat woord 'verzoeking' als het ware ingelezen. God beproeft wel. De duivel verzoekt. Maar de Here kan wel toelaten dat de satan ons verzoekt, waarbij de Here ons geloof op de proef stelt. In een en dezelfde situatie zijn beiden bezig: de Here en de satan. De laatste zoekt onze val. De Here wil dat we erdoor komen. Hij wil ons erdoor helpen, zodat we er sterker uit tevoorschijn komen.

Vandaar dat je niet kunt zeggen dat we in een van beide versies van het Onze Vader een verkeerde vertaling voor ons hebben. We hebben daar een vurige bede dat de Here zelf ons in aanvechtingen en verzoeken niet in de steek zal laten.

Martine Kwey-Haasdijk

Als er één woord is dat het Oude Testament met het Nieuwe Testament verbindt, is het wel het woord 'verbond'. Het is een rode draad door heel de Bijbel. De schrijver van bovengenoemd boek heeft dit prachtig uitgewerkt. Oorspronkelijk is het in 1999 in het Engels uitgekomen in Canada. Gelukkig is het nu in het Nederlands verschenen.

Levende relatie

Ds. Stam benadrukt dat het verbond geen contract is, maar een levende relatie. In 23 hoofdstukken belicht hij het onderwerp steeds weer vanuit een ander thema, zoals: Wie neemt het initiatief tot het verbond? Wat is een verbond? Het verbond met Noach, Het verbond en onze bevrijding, De belofte van een nieuw verbond, De verhouding tussen het oude en het nieuwe verbond, Het verbond en de kerk, Verbond en uitverkiezing.

Al in de eerste hoofdstukken wordt duidelijk dat God elke keer weer het initiatief neemt: bij Adam en Eva, bij Noach, bij Abraham, bij het volk Israël. Zoals Jezus ook tegen zijn discipelen zegt: 'Jullie hebben niet mij uitgekozen, maar ik jullie' (Joh. 15:16). Onverdiende genade, alle eer aan God! Talrijke gedeeltes uit het Oude en Nieuwe Testament worden aangehaald om dit aan te tonen. Het verbond is een vredesverbond: 'Ik sluit met hen een vredesverbond, een verbond dat eeuwig zal duren' (Ez. 37:26). Dit sluit naadloos aan op de nieuwe hemel en de nieuwe aarde van Openbaring 21.

Waarom we beter van een liefdesverbond in plaats van een werkverbond kunnen spreken, legt Stam uit in hoofdstuk 5. Door de zondeval werd die liefdesrelatie verstoord. Maar Christus als tweede Adam weerstond elke verzoeking. Mooi is hoe beschreven wordt dat we, na de verzoeking in de woestijn, al een glimp zien van het nieuwe paradijs: 'Hij leefde er te midden van wilde dieren, en engelen zorgden voor hem' (Mar. 1:13). Terecht zegt Stam: 'Dit gedeelte van Marcus toont ons de eenheid van het Oude en het Nieuwe Testament.'

God heeft Zich aan het verbond gehouden door het geven van zijn enige Zoon. In het hoofdstuk over het verbond en onze bevrijding komt Mozes naar voren als de middelaar van het oude verbond. Hij mocht heel dicht in Gods nabijheid komen, maar mocht toch het beloofde land niet in. Mooi is wat Stam dan schrijft over de verhouding Mozes-Christus: 'Mozes was trouw als dienaar, maar Christus was trouw als Zoon over Gods huis. Nu kunnen allen die groepen zijn, het beloofde eeuwige erf-

deel ontvangen.' Dat het bevrijdingsmotief ook in het Nieuwe Testament doorklinkt, wordt goed duidelijk.

In een ander hoofdstuk wordt 'verbond en koningschap' uitgewerkt. Daarbij merkt ds. Stam op: 'In de psalmen van David zien we hoe de relatie met God in het liefdesverbond echt werkt.' Ook hier wordt de lijn naar het Nieuwe Testament weer doorgetrokken door aan te tonen hoe vaak daarbij het koninkrijk van God ter sprake komt.

Oud en nieuw

In Jeremia 31:31 komen we de uitdrukking 'nieuw verbond' tegen. De schrijver legt heel duidelijk uit wat dit inhoudt en herinnert ons in dit verband aan onze roeping tot zending en evangelisatie. Puntig somt hij op dat de periode van het nieuwe verbond (onze tijd!) de tijd is van rechtvaardiging (door het bloed van Christus), van heiliging (de heilige Geest is uitgestort), van toekomstverwachting (de kerk leeft naar de wederkomst toe) en van medewerking (de kerk moet het evangelie verspreiden).

Een hoofdstuk dat in het kader van het thema van ons blad van belang is, is de verhouding tussen het oude en nieuwe verbond. De geslachtslijst in Matteüs 1 laat zien dat God werkt in de lijn van trouwe verbondsgeneraties, aldus Stam. De geboorte van Christus is het gevolg van eeuwen verbondsgeschiedenis! Ook Paulus verwijst in zijn toespraken regelmatig naar het Oude Testament. Trouwens, doet Christus niet hetzelfde? Als je dit hoofdstuk (hfdst. 15) leest, kan het je vergaan als de Emmaüsgangers: je ogen worden ervoor geopend dat er zo'n enorme eenheid tussen het Oude en Nieuwe Testament is.

Heilige Geest

Ook in het hoofdstuk erna, over het verbond en de heilige Geest, opent Stam de Schriften voor ons. De heilige Geest was al betrokken bij de schepping, maar ook bij de onderhouding en voortzetting ervan (Ps. 104). Hij heeft Gods volk altijd toegerust voor hun dienst. Denk maar aan de vaklieden die meewerkten aan de bouw van de tabernakel. En ook bij de aanstelling van de zeventig oudsten in Numeri 11 is de heilige Geest erbij. Stam merkt op: 'De heilige Schrift maakt ons duidelijk dat niemand een taak kan vervullen zonder de hulp en leiding van de heilige Geest.'

De heilige Geest geeft ook bekering en vernieuwing van geloof. Ook in de profeten is diverse malen sprake van het werk van de Geest, zo leren we uit dit hoofdstuk. Maar het verschil met het nieuwe verbond komt ook om de hoek kijken: de heilige Geest was nog niet uitgestort. De overvloed van de uitstorting kwam pas door de messias. De schrijver besluit dit hoofdstuk

met te benadrukken dat er eenheid bestaat tussen de Vader, de Zoon en de heilige Geest: 'De Geest werkt niet alleen en hij werkt niet los van de Vader en de Zoon!'

Een apart hoofdstuk wordt gewijd aan het verbond en wedergeboorte. In twee bladzijden weet de schrijver heel helder en duidelijk uit te leggen waar het in de strijd van de Vrijmaking om ging, en wat precies de leer van Abraham Kuyper over het verbond was. Daarnaast waarschuwt Stam voor het gevaar van verbondsautomatisme in onze tijd. Hierbij vraagt hij zich af: 'Wordt er thuis en in de kerk misschien een eenzijdige nadruk gelegd op het *zijn* in het verbond en wordt er niet genoeg gesproken over *leven* in het verbond?' Daarnaast werkt hij uit wat wedergeboorte is: het begin van een totaal nieuw leven. Dit kan plotseling zijn, maar is ook altijd een zaak van groei, een proces dat ons hele leven doorgaat.

Voor wie te maken heeft met verbondsverlating en verbondsbreuk (en komt dit niet helaas in veel gemeentes of families voor?) is het heel goed, de laatste paar hoofdstukken op zich in te laten werken. In de uitverkiezing zijn geen voorwaarden, in het verbond wel. Het verbond is immers een levende relatie,

waarbij God betrokkenheid van ons vraagt. In dit verband noemt Stam het gebed 'de thermometer van het geloof'.

Toen ik dit boek uit had, ben ik het opnieuw gaan lezen. En heb zitten aanstrepen. Helaas kunnen niet alle aangestreepte zinnen een plaats krijgen in deze *Recensie*. Wie net als ik de ervaring wil hebben dat je steeds nieuwe schatten uit de Bijbel opdelft door dit boek te lezen, moet het zeker aanschaffen. En voor wie het in bijbelstudieverband wil bespreken: ondanks het feit dat er geen vragen aan de hoofdstukken toegevoegd zijn, denk ik dat je met dit boek gemakkelijk een heel seizoen zou kunnen vullen... De literatuurlijst achterin kan daar ook bij helpen.

Ds. Clarence Stam, *Het verbond van Gods liefde*, **Woord en Wereld**, Bedum 2006, ISBN 90-5046-064-X, 206 pag., € 8,90

Recensie Vaders en moeders, opa's en oma's: meelesen!!

Henk Bouwmeester

Wie heeft of neemt de tijd om eens rustig een tekst uit de Bijbel te lezen en daarover na te denken? Het blijft er vaak bij. We hebben allemaal haast. En daarbij lopen niet alleen jongeren voorop. De Jongerenbijbel kan je helpen te gaan nadenken over een tekst en je af te vragen wat de tekst met jouw leven te maken heeft.

In de *Jongerenbijbel* (de tekst van de Bijbel is de NBV) zijn rubrieken² opgenomen die op vrijwel iedere bladzijde in één of meer opvallende kaders de aandacht vragen voor een bepaalde tekst of gedeelte daarvan. Niet zelden ook voor ouderen buitengewoon verrassend en ontdekkend. Een paar voorbeelden. In de rubriek 'Aan de slag' wordt bij Johannes 5:7 (het verhaal over de verlamde in Betesda die niemand had om hem te helpen) de vraag gesteld: 'Hoe zou jij anderen kunnen helpen die eenzaam zijn?' En bij Johannes 6:9 (de jongen die 'maar' twee visjes en vijf broodjes had): 'Bedenk dat jij net als die jongen veel meer in huis hebt dan je denkt!' Indringend is de vraag bij Job 23:3: 'Heb jij dat ook wel eens dat je door wat er met je gebeurt het zicht op God kwijtraakt? En wat doe je dan?' Als meelezende (groot)ouder biedt het je een prachtige gelegenheid met je

(klein)kinderen over hun en jouw geloof te praten. Of een aanvulling te geven op wat zij lezen. Ook daarvan een voorbeeld.

Thema's

In de *Jongerenbijbel* is bij ieder bijbelboek een passend thema opgenomen. Bij Handelingen is dat (dus) het thema *Wie is de heilige Geest?* Daarin wordt over de gaven van de Geest heel ingetogen gesproken, en behouden de bijzondere gaven van de Geest de plaats en tijd die de Bijbel geeft. De Geest, zo lezen we op p. 165 van het Nieuwe Testament, 'geeft speciale gaven en zo kunnen we in de wereld en in de kerk ons plekje vinden'. Opvallend is echter ook dat de Drie-eenheid van Vader, Zoon en Geest verwoord wordt met 'Vader, Zoon en heilige Geest horen bij elkaar en doen hetzelfde werk'. Als (groot)ouder wil je daarover toch wel iets meer zeggen. Bijvoorbeeld de woorden die bij de doop van je (klein)kind klonken 'dat de Geest ons toeëigent wat wij in Christus hebben'.

Deze opmerking (iets toe te voegen aan dat wat de jongeren lezen) laat onverlet dat de thema's zeker het lezen waard zijn. Vooral ook omdat zij het spanningsveld van onze tijd niet uit de weg gaan.

Omdat de apostel Jakobus 'krasse uitspraken doet over het gebed', is voor deze brief het thema *Gebedsverhooring* gekozen. Daarin wordt onder meer gezegd dat 'Wie gelovig bidt wordt verhoord' niet betekent dat als je gebed niet verhoord wordt, je geloof niet groot genoeg zou zijn. In diezelfde lijn ligt ook de opmerking in het thema bij Habakuk *Bidden en Gods stem verstaan*: 'God hoort wel, maar doet niet per definitie wat wij willen of denken dat goed is.'³

Inleidingen

Net zoals in de eerste uitgaven van de NBV⁴ wordt in de *Jongerenbijbel* ieder bijbelboek voorafgegaan door een inleiding. Die inleidingen lijken korter dan in de NBV. Maar dat is schijn, soms zijn zij zelfs iets langer (in aantal woorden). Wel lezen zij vlotter en onthoud je gemakkelijker wat over het betreffende bijbelboek te lezen is. Inhoudelijk zijn zij echter vrijwel gelijk aan de inleidingen in de NBV, ofschoon een enkele inleiding een nuance minder stellig lijkt. In de NBV wordt over de datering van het boek Jona bijvoorbeeld gesteld dat 'veelal wordt aangenomen dat het boek Jona uit de 5e-3e eeuw dateert'. In de *Jongerenbijbel* staat: 'Hoewel er geen zekerheid is, wordt veelal aangenomen dat het boek Jona geschreven is in een latere periode (vijfde-derde eeuw v. Chr.)'. Maar over de vraag wie de auteur is van het boek Genesis, geeft de *Jongerenbijbel* eenzelfde antwoord als de NBV.

Met het oog op de inleidingen op de bijbelboeken is het is goed hoofdstuk 4.8 van het deputatenrapport (bijbelvertaling) *De Bijbel als nieuw* nog eens te lezen. Daarin staat onder meer: 'De inleidingen die in veel edities aan de bijbelboeken voorafgaan, doen niet voldoende recht aan de Bijbel als Woord van God' (p. 84). Maar om te zeggen dat de *Jongerenbijbel* niet voldoende recht doet aan de Bijbel als Woord van God, gaat te ver. In het hoofdstuk 'Vooraf' staat in het onderdeel *Inleiding op de Bijbel*: 'Hoewel we te maken hebben met een verzameling boeken uit verschillende tijden en geschreven door verschillende auteurs, is de bijbel toch dat éne woord van God en vormen de boeken van de bijbel een verrassende eenheid' (p. V25). En even later: 'de bijbel is een verrassend veelkleurig geheel geworden' (p. V28). Een verwijzing naar 2 Petrus 1 zoals in art. 3 NGB⁵ heb ik echter niet kunnen ontdekken.

Lijnen van Oude naar Nieuwe Testament

De rubriek 'Beloofd is beloofd' laat zien wat Gods beloften zijn. Je mag dus verwachten dat daarin lijnen getrokken worden vanuit het Oude naar het Nieuwe Testament. Wel, dat gebeurt ook. Bij Genesis 3:15 lezen we bijvoorbeeld: 'De vervloeking (van de slang) werd een belofte van verlossing (door Jezus)'.⁶ En in het boek Jesaja staan heel wat van deze rubrieken: God belooft vergeving van zonden (1:18), een gouden toekomst (2:4), Immanuel (7:14), de Vrededorst (9:5). Heel concreet is de verwijzing bij Jesaja 25:6 (het feest voor alle volken) naar Openbaring 21:4 (de nieuwe aarde).

24 Heel mooi is de lijn in het thema bij Genesis *God neemt het initiatief*: 'God sloot met Abraham en zijn nakomelingen een verbond. ... Mensen falen keer op keer. Maar steeds neemt

God het initiatief om mensen te redden. ... Daarin ging hij zover dat hij mens werd, in Jezus, en zelf lijden en dood aanvaardde.' Met die laatste woorden wordt tegelijk meer gezegd over de Drie-eenheid van God dan in het thema *Wie is de heilige Geest?*⁷

Meelezen?!

Van de *Jongerenbijbel* waren ruim een maand na de presentatie al 30.000 exemplaren verkocht. En de verkoop van de inmiddels verschenen tweede druk loopt ook prima. Je vraagt je af wat er zo bijzonder is aan de *Jongerenbijbel*. Is dat de tekst van de Bijbel in de Nieuwe Bijbelvertaling? Het slappe kaft of de omslag naar je eigen keuze te veranderen? Zijn het de tekstverwijzingen die in andere uitvoeringen van de NBV tot dusver ontbreken? Of is het de hype, het gevoel erbij te horen? Zeker wanneer je op de EO-Jongeredag geweest bent. Natuurlijk spelen deze dingen mee, maar er is meer. Jongeren geven het zelf aan: in de *Jongerenbijbel* worden dingen van en uit de Bijbel zo duidelijk uitgelegd! Je leest zo gemakkelijk mee! Doet u dat dan ook maar. Als vader en moeder, oom en tante, als opa en oma. Het is de moeite waard. Zo had ik een buitengewoon goed gesprek met mijn kleindochter (16) naar aanleiding van de eyeopener bij 1 Korintiërs 14:34:

'Moeten vrouwen zwijgen in de gemeente? Dat is een goede vraag. Als je Paulus goed leest, is dat wel wat er staat. ... Gelukkig zegt Paulus ook wel eens wat anders: in Galaten 3:28 zegt hij dat mannen en vrouwen één zijn in Christus. Daarmee wordt de gelijke positie van man en vrouw aangegeven.'

Jongerenbijbel, NBG, Heerenveen,
2005, ISBN 90 626 860 5,
1726 pag., € 39,90

¹ In *WegWijs* van aug./sept. 2006 werd de *Jongerenbijbel* kort besproken. Hoewel deze wat uitgebreidere bespreking los daarvan gelezen kan worden, is het misschien handig het nummer van aug./sept. 2006 ook nog even te lezen. En dan niet alleen het gedeelte over de *Jongerenbijbel*, ook de bespreking over het deputatenrapport.

² In de *Jongerenbijbel* zijn vier rubrieken opgenomen:

- 'Eye-openers' geeft een korte toelichting om de tekst nog beter te begrijpen.
- 'Aan de slag' laat zien wat de bijbeltekst met het leven te maken heeft en biedt vragen om over na te denken.
- 'Beloofd is beloofd' laat zien wat Gods beloften zijn en wat die kunnen betekenen.
- 'Eerlijk is eerlijk' laat zien dat de Bijbel heel confronterend kan zijn.

³ Wie meer over de thema's wil lezen, kan verkorte versies daarvan vinden op www.jongerenbijbel.nl.

⁴ In de uitgave van de NBV met Liedboek zijn de inleidingen niet opgenomen. Het is maar dat u dat weet wanneer u nog puzzelt over de aanschaf van het nieuwe gereformeerde kerkboek.

⁵ 2 Petrus 1:20-21: 'Besef daarbij vooral dat geen enkele profetie uit de Schrift een eigenmachtige uitleg toelaat, want nooit is een profetie voortgekomen uit menselijk initiatief: mensen die namens God spraken, werden daartoe altijd gedreven door de heilige Geest.'

⁶ De woorden tussen haakjes zijn voor de duidelijkheid toegevoegd, zij staan niet in de *Jongerenbijbel*.

⁷ Zie de opmerking hierover eerder in deze recensie gemaakt onder het kopje Thema's.

Boeken & cd's

Henk Bouwmeester

Close to You

Op de cd *Close to You* heeft Noortje van Middelkoop een aantal bekende eigentijdse liederen opgenomen. Lieder die ze graag naar luistert en die zij met plezier fluit

en zingt. Ze spreken van leven dicht bij God. Vandaar de titel *Close to You*. Dicht bij God in de mooie momenten en ook in moeilijke tijden. Ook dan, zelfs in wanhoop, laat Hij Zich vinden. Teer en zo ontzettend mooi klinkt dat door in 'Desperation' (wanhoop). Dat door Noortje zelf gecomponeerde muziekstuk gaat over een heel moeilijke periode in haar leven. Tegelijk ook een periode die haar dicht bij God gebracht heeft.

Het muziekstuk staat twee keer op de cd. De laatste is als bonustrack, waarbij aan het einde een bijbeltekst uit Openbaring voorgelezen wordt. Woorden van licht en van hoop. Het

zijn de enige woorden op de cd, nauwelijks twintig seconden van de ruim zestig minuten prachtige muziek. Je moet goed luisteren om ze te verstaan. Zij worden namelijk in het Engels gesproken. Engels is ook de taal waarin de tekst van de liederen is afgedrukt op het titelblad van de cd. Om ook mensen in het buitenland te laten lezen waarover de cd gaat. Voor Nederlandssprekenden zullen de Engelse teksten nauwelijks een probleem zijn. De liederen zijn zo bekend (enkele zijn in het nieuwe gereformeerde kerkboek opgenomen) dat de woorden zich al luisterend als vanzelf voegen bij de prachtige klanken van Noortjes panfluit. De titels van de liederen kunt u vinden op haar website www.noortjevanmiddelkoop.nl. Hopelijk staat wanneer u dit leest, haar interview over de cd ook nog op de website. (HB)

Noortje van Middelkoop, *Close to You*, cd, LW Music, € 17,95 (verkrijgbaar bij de boek- en muziekhandel of via www.noortje.info, geen verzendkosten)

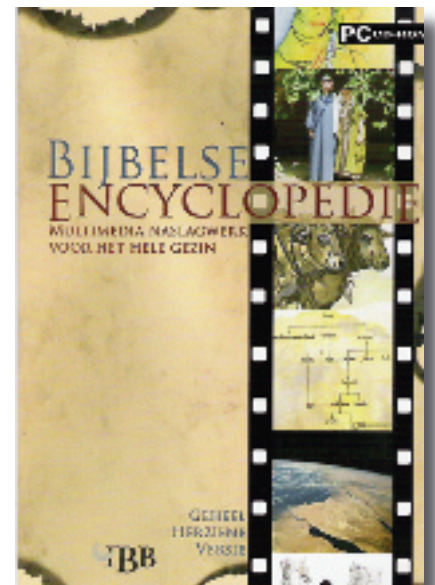
Bijbelse Encyclopedie

Wie ooit een eerdere versie van de *Bijbelse Encyclopedie* van de IBB kocht, zou eigenlijk niet langer moeten wachten met de nieuwste cd-rom te kopen. In vergelijking met de eerdere versie is de nieuwe volwassen geworden. Kreeg je bij de eerdere versie het gevoel dat de encyclopedie vooral voor jongeren bedoeld was, de nieuwe versie heeft ook volwassenen duidelijk als doelgroep. Inderdaad dus een bijbelse encyclopedie voor het hele gezin.

Wanneer je je pc goed beveiligd hebt, kost het een paar tellen het programma te starten. Zorg wel dat je Internet Explorer als standaardbrowser hebt. Met Mozilla Firefox kan de encyclopedie niet echt goed uit de voeten. Het is de uitgever vergeven. Want de nieuwe versie is heel wat completer dan de eerdere. Het aantal onderwerpen is verdubbeld tot zowat duizend en het aantal plaatjes is van 229 nu 550 geworden. Het meest opvallende en tegelijk mooie verschil met de eerdere versie vormen de tekstverwijzingen die bij de artikelen staan. Wanneer bij het artikel een boekrol afgebeeld staat, kun je daarop klikken om te openen en verschijnt een tekst uit de Bijbel waarin het onderwerp wordt genoemd. Klik je

op die tekst, dan wordt je verbonden met www.biblija.net, de BijbelOnline van het Nederlands Bijbelgenootschap, en verschijnt de tekst. Of je kunt zoeken naar alle woorden (van het artikel) in de hele Bijbel. Ook weer via de site van het NBG. De standaardvertaling is de Nieuwe Bijbelvertaling. Maar ook andere vertalingen zijn te raadplegen. Heel bruikbaar is de tijdlijn die in drie niveaus kan worden ingezoomd. Meer details kunt u vinden en ervaren met de demo op www.ibbnl.org. (HB)

Bijbelse Encyclopedie, cd-rom, Internationale Bijbel Bond, Amerongen, € 24,95

Liever vijf woorden met mijn verstand

Waren de boeken *Meer dan genoeg* en *Geestrijk leven* niet voldoende om de verwarring weg te nemen over de gaven van de Geest? Was daarom nog eens een pastorale handreiking nodig? Volgens ds. Wierenga wel. Mensen hebben namelijk behoefte aan een handreiking zonder allerlei theologische termen of moeilijke woorden. En bij collega-predikanten zou hij graag een afwijzender hou-

ding zien tegenover de charismatische beweging (p. 11). En, zo voegt de schrijver toe, 'dus ook tegenover New Wine.' Of is het boekje juist bedoeld als reactie op wat Dick Westerkamp van New Wine in het voorjaar in het *ND* schreef: 'De charismatische beweging heeft de gereformeerde correctie nodig?' In het eerste deel van het boekje vertolkt de auteur zijn mening dat de bijzondere gaven die in Marcus 16:15-18 (en in Mat. 10

en Luc. 10) genoemd worden, niet aan de kerk als geheel en voor alle tijden zijn gegeven of beloofd, maar door Jezus aan de discipelen zijn gegeven (p. 26) voor een bepaald doel (p. 37). De auteur baseert zich daarbij onder meer op de uitleg die prof. J. van Bruggen over dat schriftgedeelte geeft. Ds. Wierenga lijkt overigens stelliger te zijn dan de prof (vgl. *Marcus*, p. 401v). Het tweede deel van het boekje gaat met name over New Wine. Ds. Wierenga leest in de doelstelling van New Wine dat de kerken niet goed genoeg toegerust zijn voor Gods koninkrijk (p. 51) en daarom veranderd (p. 72) en toegerust moeten worden (p. 61). Hoewel het boekje niet een massieve veroordeling wil zijn van alles wat de charismatische beweging leert en doet (p. 12), is de kritiek op New Wine toch behoorlijk fors aangezet. Die doet zelfs denken aan het pannetje melk van ds. J.T. Oldenhuis in zijn groet aan de lezer aan het begin van het boekje: je zet het op het vuur en als het begint te koken, moet je er gauw bij zijn, want anders kookt het over. (HB)

Ds. W. Wierenga, *Liever vijf woorden met mijn verstand. Een pastorale handreiking over gaven van de Geest*, Woord en Wereld, Bedum, 2006, ISBN 90 5046 06 74, 112 pag., € 8,90

Wat zeggen de visioenen?

Hoe kan het dat chiliasten in Openbaring 20 lezen dat Christus nog twee keer zal terugkomen en orthodoxe christenen op grond van datzelfde hoofdstuk zeker weten dat Christus maar eenmaal zal terugkomen? Met die vraag heeft Truus Kuijper-Maan geworsteld. Tot zij tot het inzicht kwam dat een gesproken woord heel iets anders is dan een zichtbaar beeld. Een woord heeft een stellige waarde en zegt *dat* iets is. Een beeld heeft gevoelswaarde en zegt *hoe* iets is. Een beeld mag daarom nooit op een letterlijke manier uitgelegd worden alsof het dezelfde stelligheid heeft als een woord (p. 14). Het beeld volgt het woord en is volledig in overeenstemming met het gesproken woord (p. 15). In het boek Openbaring komen we heel wat beelden tegen. Daarin laat God zien wat elders in de Bijbel door middel van woorden wordt verteld (p. 18). Het beeld van Openbaring 20 komt bijvoorbeeld voort uit de woorden van Ezechiël en Joël (p. 75).

Hoewel de uitleg van Openbaring 20 min of meer de aanleiding van het boek was, beperkt het zich niet tot dat ene hoofdstuk. Alle visioenen van Openbaring 4-22 krijgen ruime aandacht door het Woord te laten spreken. Op die manier trekt de schrijfster lijnen vanuit het Oude naar het Nieuwe Testament. Naar de dingen die Johannes mocht zien. In de visioenen

zelf zijn trouwens ook lijnen te herkennen. De schrijfster heeft ze benoemd en in een schema gezet waarin zij laat zien hoe die lijnen van *wie* naar *wat* lopen en vervolgens naar *waarom*, *waardoor* en *waartoe*. Om de samenhang van de hoofdstukken van het boek vast te houden is het handig dit schema (p. 24) voortdurend even te raadplegen. Deze hint maakt ook duidelijk dat het niet zo gemakkelijk is een enkel hoofdstuk te lezen zonder kennis van de voorgaande hoofdstukken.

Afbeeldingen zult u in het boek missen. Woorden gaan immers een niveau dieper dan beelden (p. 79). Na het lezen van het boek heb ik de schetsen van ds. E.J. Hempenius (uitgaven van de Bijbelstudiebond) ook nog eens gelezen. En ik kwam tot de conclusie dat de som van het boek en de schetsen meer is dan het boek en de schetsen. (HB)

Truus Kuijper-Maan, *Wat zeggen de visioenen in de Openbaring van Johannes?*, uitg. Imprint Aan het woord (eigen uitgaven van auteurs), 2006, ISBN 90 8603 001 7, 209 pag., € 14,95

Uitgaven van de Bijbelstudiebond

Bijbel

Hij begon (enkele momenten uit Genesis)
 Israëls twaalftal (Bijbelstudie compact)
 Jozua en Richteren
 Ruth (Bijbelstudie compact)
 Naar een nieuw Jeruzalem (Nehemia)
 Ester (Bijbelstudie compact)
 Geniet van het leven! (Prediker)
 (Bijbelstudie compact)
 Ezechiël
 Hosea, een vreemde liefde
 Haggai, Maleachi, Zacharia
 Een losprijs voor velen (Marcus)
 Sprekende beelden (gelijkenissen)
 Vrede door vrijspraak (Romeinen)
 Onwijs rijk (1 Korintiërs)
 Efeze
 Levend geloof (Jakobus)
 Drie brieven van Johannes (Bijbelstudie compact)
 Openbaring I (bijbelstudie over Op. 1-11)
 Openbaring II (bijbelstudie over Op.12-22)
 God laat Zich kennen (Bijbelstudie compact)

E.C. Luth € 8,90
 H. Drost € 7,90
 Joh. de Wolf € 8,90
 Jac. Ophoff € 7,90
 C. van den Berg € 8,90
 P. Poortinga € 7,90
 H. van den Berg/
 W.A. van der Jagt € 7,90
 A.H. Verbree € 9,75
 H.J. Messelink € 9,50
 Joh. de Wolf € 8,90
 B.C. Buitendijk € 8,90
 P.J. Trimp € 8,90
 G. Gunnink € 8,90
 G. Gunnink € 8,90
 A.H. Driest € 8,90
 E. Nieland-van Veen € 8,90
 J.W. Roosenbrand € 7,90
 E.J. Hempenius € 8,90
 E.J. Hempenius € 9,90
 A.J. van Zuijlekom € 7,90

Gemeenteschetsen

1. Heb ik God lief?
2. Mensen met toekomst
3. Gevouwen handen
4. Jouw probleem, mijn probleem
5. Leiden en laten leiden
6. Gods huis...open huis
7. Hoe gewoon is de doop?
8. Het Heilig Avondmaal
9. Vechten kun je niet alleen
10. Gaaf! Bouw je mee aan Gods kerk?
11. Tolle lege: neem en lees je Bijbel
12. Je mag er zijn!
13. Zondagsheliging
14. Groeien in Christus
15. Als één lid lijdt...
16. Heer, U bent mijn leven
17. Schuldig en toch vrijgesproken!
18. Het feest van de eredienst

De gemeenteschetsen zijn gratis te downloaden vanaf onze website www.bijbelstudiebond.nl/publicaties/gemeenteschetsen

Belijdenis e.a.

Samen geloven, samen belijden (DL e.a.)
 Uitgesproken!
 Hemel en hel
 Woorden van waarde
 (bijbelse kernbegrippen)
 Woorden van waarde II (kernbegrippen v/h geloof)
 Onze gemeente in opbouw

M.H. Sliggers € 8,90
 E. Brink € 8,90
 R.A. Schipper € 7,90
 A.O. Reitsema e.a. € 8,90
 E. Brink e.a. € 8,90
 B. van Veen € 7,90

De boeken zijn bij elke boekhandel verkrijgbaar met de normale aantalkorting

Agenda

Kringavond Kring Dalfsen

Datum: 8 februari 2007

Spreker: ds. J. van de Wetering
 uit Nieuwleusen

Onderwerp: **Gods leiding in ons leven**

- kruisdragen achter Christus aan
- de zin van het lijden
- onverhoorde gebeden

Plaats: Geref. Kerk Dalfsen,
 Brethouwerstraat 1

Aanvang: 20.00 uur

Contactpersoon: Mevr. K. Kisteman-
 de Haan (kringsecr.), 0522-291852

Braille printen kan gratis en snel

Nu kan iedereen een Worddocument binnen twee dagen gratis laten omzetten in braille! Proson verbetert de toegang tot braille op papier. Kijk op www.braille.nl. U stuurt uw Worddocument naar Proson. Binnen twee dagen ontvangt u de brailleprints op het opgegeven adres.

Door middel van sponsoring zijn er voor particulieren geen print- en portokosten verbonden aan deze service van Proson, onderdeel van Bartiméus Sonneheerdt.

Congrescommissie zoekt...

De congrescommissie zoekt **2 enthousiaste leden** die met ons het jaarlijks werkcongres van de Bijbelstudiebond willen organiseren.

Voor uitgebreidere informatie: www.bijbelstudiebond.nl, Nieuws of Corry Beugelink, 0345-615671, c.beugelink@bijbelstudiebond.nl.

Colofon

Gereformeerde Bijbelstudiebond

www.bijbelstudiebond.nl

Bestuur

Theo Berends, Wout van den Brink (penningmeester), Mary Douma, Agien Heerema-v.d. Beek (secretaris), Timo van Houdt, Inge Laan-Deddens (voorzitter), Fenna Toonstra-Hulzebosch, Ettha Voet-Kloosterman

Adres voor aanmelden/opheffen/splitsen/samenvoegen van verenigingen en overige stukken
Agien Heerema-van der Beek, secretaris
Oude Middelhorst 56, 9753 BS Haren
tel. (050) 534 20 39
e-mail: a.heerema@bijbelstudiebond.nl

Commissie bijbelstudieuitgaven

Anneke de Ruiter, tel. (0529) 43 41 68
e-mail: a.deruiter@bijbelstudiebond.nl

Themacommissie (Gemeenteschetsen)

Marja Zwikstra-de Weger, tel. (078) 612 28 33
e-mail: m.zwikstra@bijbelstudiebond.nl

Redactie WegWijs

Sjaak de Boer, Fenny Boiten-Tiggelaar (eindredacteur), Henk Bouwmeester, Ali van Dijk-Bufferinga (hoofdredacteur), Martine Kwey-Haasdijk (redactiesecretaris), Inge Laan-Deddens, Nikè van der Mijden-Groenendijk

Redactieadres

Martine Kwey-Haasdijk, redactiesecretaris
Soerendonk 33, 3823 AN Amersfoort
tel. (033) 455 95 57
e-mail: redactie@bijbelstudiebond.nl

Na overleg met de redactie is overname van artikelen mogelijk

Administratie

Voor abonnementen, wijzigingen in ledenbestand en/of adres secr./penn. van de verenigingen
Administratie Gereformeerde Bijbelstudiebond
Postbus 7, 9780 AA Bedum
tel. 050-301 36 36,
e-mail: administratie@bijbelstudiebond.nl
Gironummer: 83 94 84 t.n.v. Geref.Bijbelst.Bond te Bedum

Abonnementen WegWijs

Particulier abonnement € 15,- per jaar

Opzeggen voor 1 december

voor leden € 12,50 per jaar

voor dubbelleden € 7,50 per jaar

Losse nummers verkrijgbaar door overmaking van € 2,- op gironr. 83 94 84 t.n.v. Geref. Bijbelst.

bond te Bedum onder vermelding van 'WegWijs' met jaargang en nr.

WegWijs is ook op cd en in braille verkrijgbaar.

Informatie en opgave: CBB, Christelijke

Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden,

Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565499

Giften voor de WMS (Women Missionary Society)

gironummer 363600 van DVN-Zwolle met

vermelding: Ind-NEI-IF

Vormgeving en opmaak:

Douglas Design, Ommen

www.douglasdesign.nl

Druk: Scholma, Bedum

ISSN-nummer: 0929-2136

In het volgende nummer:

God is de God van het Leven! Wat betekende de dood voor de oudtestamentische mens?

Pasen: het keerpunt: de dood is overwonnen! Wat wil dat voor ons zeggen? Hoe zien we uit naar de wederkomst?

Een begrafenisondernemer vertelt over zijn werk. Lezers vertellen over hun ervaringen

Allerlei publicaties over dood, rouw, voorbereiding op het sterven en over omgaan met verlies

Thema's volgende nummers

- maart/april De dood
- mei/juni Belijdenis doen: ja zeggen tegen God
- juli/augustus Bijbellezen (bondsdagonderwerp)